

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200801

UNIVERSAL
LIBRARY

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ

೧. ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವೇಶ-

ಸಿ. ಎನ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಡಿ ಎಸ್ ಸಿ.

೨. ಸಮಾಜದ ತೋಗ ರುಜಿನಗಳು-

ಜಿ. ಹನುಮಂತರಾವ್, ಎಂ.ಎ

೩. ತೆರಿಗೆ-ದಿ ಅರ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಎಂ.ಎ.

೪. ನವರತ್ನಗಳು-ಎಚ್ ಸುಬ್ಬಜೋಯಿಸ್, ಎಂ.ಎಸ್ ಸಿ.

೫. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳು-ಜಿ. ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಂ.ಎ.

೬. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ-ಎಸ್ ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ, ಎಂ.ಎ.

೭. ಹಂಪೆಯ ಹರಿಹರ-ಡಿ ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಎಂ.ಎ

೮. ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ-ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ.

೯. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ವೈಭವ-ಬಿ. ಎ. ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿರಾವ್.

ಎಂ.ಎಸ್ ಸಿ

೧೦. ಪಂಪ-ತೀ ನಂ ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ.

೧೧. ಪ್ರಾಣಿಜೀವನ-ಎ. ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಎಂ.ಎಸ್ ಸಿ.

೧೨. ಕನಕಸುಗಳು-ಎನ್. ಎಸ್. ನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎಂ.ಎ.

೧೩. ಮದುವೆ-ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಎಲ್.

೧೪. ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿ-ಎಸ್. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ.ಎ.

೧೫. ವಾಯುಗುಣ-ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್,

ಎಂ.ಎಸ್ ಸಿ., ಎಲ್ ಎಲ್. ಬಿ.

೧೬. ಬೆಳಕು-ಬಿ. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯ, ಎಂ.ಎಸ್ ಸಿ.

೧೭. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ-ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ

ಓೂಲ್ ಪಜಿಂಟ್ .

ಎಂ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ,

ಬುಕ್ ಡೆಲರ್, ಲ್ಯಾನ್ಸ್‌ಡೌನ್ ಬಿಲ್ಡಿಂಗ್ಸ್, ಮೈಸೂರು

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ - ೪೩

ತೆಲುಗು ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು

ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ.

ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್

ಮೈಸೂರು

೧೯೪೨

ನೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೩೦೦೨ ಪ್ರತಿಗಳು
೩೦-೮-೧೯೪೨

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅತಿ ಸುಲಭವಾದ ಬೆಲೆಯಿಟ್ಟು ಇಂಥ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರೆ, ಅವನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚುವವರು ಮೈಸೂರಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ದೊರೆಯುವರೆಂಬ ಭರವಸೆಯೇ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕೈಕೊಂಡ ಈ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗದ ಉದ್ಯಮವು ಅದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದವರ ಅತ್ಯಂತ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ದಿಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೩೪ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೨ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು; ೧೧ ಭೌತ ಮತ್ತು ಜೀವವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತವು; ಉಳಿದವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳ ವಿಸಯಕ್ಷೇತ್ರವು ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು. ಕನ್ನಡದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮಾತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಮಹನೀಯರು ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ಹೊರಬಿದ್ದ ದಿನವೇ ಸುಮಾರು ೬೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾರಾಟವಾಗುತ್ತವೆ; ಈ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೦,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ವಿಕ್ರಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮೈಸ್-ಛಾನ್ ಸೆಲರ್ ಪದವಿಯಿಂದ ಈಗತಾನೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದಿರುವ ರಾಜಕಾರ್ಯಪ್ರವೀಣ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರು;

ಇದು ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿವೆ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಈ ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಜಿ. ಹನುಮಂತರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಮಾತೊಂದನ್ನು ನಾನು ಆಡದಿದ್ದರೆ ಲೋಪವಾದೀತು. ಸಂಪಾದಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಾಲ, ಶಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಇವು ಎಷ್ಟೆಂಬುದು ಅವರ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ ಇಂದಿನಂತೆಯೇ ಮುಂದೆಯೂ ಬಹುಕಾಲ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು,

ಇ. ಜಿ. ಮೆಕಾಲ್ಪೈನ್

ತಾ|| ೨೪-೪-೧೯೪೨.

ವೈಸ್-ಚಾನ್ಸಲರ್

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

೧. ಪೀಠಿಕೆ	೧
೨. ಕವಿಕಥೆ	೬
೩. ವೀರಕಥೆ	೨೬
೪. ದೇಶವರ್ಣನೆ	೩೧
೫. ನೀತಿಯ ಪದ್ಯಗಳು	೩೩
೬. ಸಂಕೀರ್ಣ	೪೫

ತೆಲುಗು ಚಾಟುವದ್ಯಗಳು

೧. ಪೀಠಿಕೆ

ಕಾವ್ಯಾನಂದವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಬೇಕಾದದ್ದೇ. ಕಾವ್ಯವನ್ನೋದಿ, ಅಥವಾ ಕೇಳಿ, ಅದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಅನುಭವವಾದಾಗ ಸಂತೋಷ ಪಡದೆ ಇರುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಥಾ ಅನಂದದಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥಾ ಕಾವ್ಯವು ಪ್ರಚಾರವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಯಾರಾದರೂ ಧನವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಅಚ್ಚಿನ ಯಂತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಂಚಿದರೂ ಆ ಕಾವ್ಯವು ರಸಿಕರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗದೆ ಖ್ಯಾತಿಬಾರದ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಬಹುಬೇಗನೆ ಅಳಿಯುತ್ತವೆ. 'ಜಾಣರನ್ನು ತಲೆದೂಗಿಸುವ' ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಬರೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಹಜವಾದ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯಿರುವವರು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಅವರು ಬರೆದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತವೆ. ಮಹಾಕವಿಗಳು ಬರೆದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಸಲ ಓದಿ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭವಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಬೇಕು. ಓದಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಭಾವನೆಗಳು ತೋರುತ್ತವೆ.

ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಾವ್ಯವೇ ಅಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕವಿಯು ಚಿಕ್ಕ ಕವನವೊಂದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ

ಅನುಭವಸಾರವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬೀರಬಹುದು. ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಒಂದು ಬಿಡಿ ಪದ್ಯವೇ ರಸದ ಚೆಲುಮೆಯಾಗಬಹುದು. ಚೆಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ತೋಡಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ನೀರೂರುವಂತೆ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನೋದಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಆನಂದವುಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟುಸಲ ಕೇಳಿದರೂ ಅವು ಹಳೆಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳ ಕಾಂತಿ ಕುಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಯಾವುದಾದರೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪದ್ಯಗಳಾಗಬಹುದು; ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬಿಡಿಪದ್ಯಗಳಾಗಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾದ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಚಾಟುಪದ್ಯ'ಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಚಾಟು ಎಂದರೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತು ಎಂದರ್ಥ. ಅರ್ಥಚಮತ್ಕಾರದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಹಾಸ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ರಸಪ್ರಕಾಶ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದು. ಇಂಥ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಸಿಕರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ವಿನೋದ ಪಡುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಹರಡುವಾಗ ಅನೇಕವೇಳೆ ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರು ಕೂಡ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. "ಪದ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಆನಂದಿಸಿದರೆ ಸರಿ. ಅದನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿ ಯಾರಾದರೇನು?" ಹೀಗಾಗಿ ಈಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ತೆಲುಗಿನ ಅನೇಕ ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಯಾರೋ, ಯಾವ ಕಾಲದವರೋ, ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದವನಾದ ವೇಮುಲನಾಡ ಭೀಮಕವಿ ಬರೆದ ಪದ್ಯಗಳೆಂದು ಕೆಲವು

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ರಚಿತವಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಯಾವುವೂ ದೊರೆತಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ತರುವಾಯ ಶ್ರೀನಾಥ, ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನ, ಮೊದಲಾದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳನ್ನೇಕರು ಈ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಚಾಟು ಪದ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಶುಕವಿತೆಗಳು. ಕವಿಯು ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತೋರಿದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಡನೆಯೇ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಶುಕವಿತೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. “ಹಲಗೆ ಬಳಸಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯದ ಅಗ್ಗಲಿಕೆಯು” ಈ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ‘ಕುಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಸದಗಳ ಹೇಳುವ’ ಈ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯರಾದ ಅಂಧ್ರರಾಜರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡದ ರಾಜರು, ಶ್ರೀಮಂತರೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಕವಿಗಳು ಮಾಡಿರುವ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ!

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಅಂಶರಂಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾವೋದ್ರೇಕವನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯು ಯೋಗ್ಯತೆ ದೊಡ್ಡದಾದಷ್ಟೂ ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕವನಕ್ಕೆ ಸಣ್ಣ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ, ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ‘ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ರೀತಿಯೇ ಜೀವ’ ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರೂ ಉಂಟು. ‘ಕಸವನ್ನು ರಸವನ್ನಾಗಿಸುವ’ ಜೈತನ್ಯ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಿದೆ. ತಿಗಣೆ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಕವಿಗಳು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥವೂ ಇವೆ. ಜೀವನದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನ ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನ ಕಾವ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ತಾನು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ, ಅನುಭವಿಸಿದ, ಸಂಗತಿಗಳಾವುವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವು ಜೀವನದ ನಿಜವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಾವ್ಯವು ಜೀವನಚಿತ್ರ' ವೆಂಬ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇವು ಸುಭಾಷಿತಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಅವು ನಮಗೆ ಈಗ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಷಿಕಾರಿಪುರದ ಶಾಸನ ಮೊಂದರಲ್ಲಿ 'ಆಶುಕವಿನಿಟಿಲಾಕ್ಷ' ನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಲ್ಲಿ ದೇವನ ಹೆಸರಿದೆ. ಇಬ್ಬರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ, ಓದುತ್ತಬಂದರೆ ಮಲ್ಲಿ ದೇವನು ಅದನ್ನು ಸುಯಾಗಿ ಹೊಸ ಶ್ಲೋಕದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನಂತೆ! ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ನಾಲ್ಕು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಕೇಳಿ ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಇಂಥವರು ಇನ್ನೂ ಹಲವರು ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯರಚನೆಮಾಡಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈಗ ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನೂ ರಚಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಮ್ಮ

ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಅಥವಾ ಲೋಭಿಗಳಾದ ರಾಜರನ್ನು ತೆಗಳಿ, ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಅವರು ಬರೆಯದೆ ಇದ್ದಾರೆಯೇ? ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತೋತ್ರದ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಹಲವು ದಾತರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಅಂಥವರನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಅವರಿಂದ ದಾನಪಡೆಯುವ ಆಸೆ ವಿವೇಕಶಾಲಿಗಳಾದ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಭಾಷೆ ಬೇರೆಯಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವ ಬೇರೆಯಾಗಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಈಗ ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪದ್ಯಗಳು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. 'ಸುಜನೋತ್ತಮ' 'ಸುಗುಣರತ್ನಕರಂಡ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತಗಳುಳ್ಳ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ನೀತಿಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಪದ್ಯಗಳಂತು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ.

ಇಂತಹ ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುದ್ದೂ, ಹಿರಿಯದಾಗಿ ಬಾಳಿದುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಸುಭಾಷಿತ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿವೆ. ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ಸಾವಿರಾರು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅವು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವವಸ್ತು ಅಥವಾ ವಿಷಯಗಳಿಗನುಸಾರ ವಿಂಗಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಭಾಷಿತಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವಿಂಗಡಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ

ಸುಭಾಷಿತಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪದ್ಯರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತರ ಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲೂ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ತೆಲುಗು ಪದ್ಯಗಳ ಜಾಯಮಾನ, ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕೆಲವು ವಿಂಗಡಣೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದೆ.

ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು “ ಕವಿಕಥೆ ” ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ತೆಲುಗುದೇಶದ ಊರುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ ಅಥವಾ ತಿಗಳಿ ಬರೆದಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು “ ದೇಶ ವರ್ಣನೆ ” ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. “ ವೀರಕಥೆ ” ಎಂಬ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ರಣತೀಕ್ಷ್ಣ, ವೈಲಮಭೀಮ, ಚಿಕ್ಕದೇವ ರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಇವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ನೀತ್ಯುಪದೇಶವ ನ್ನೊಳಕೊಂಡ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಬೇರೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದೆ. ಈ ಯಾವಜಾತಿಗೂ ಸೇರದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು “ ಸಂಕೀರ್ಣ ” ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದೆ.

೨. ಕವಿಕಥೆ

ಕೆಲವು ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು ಕವಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಊಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಅವರ ಜೀವನ

ಕ್ರಮವನ್ನೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀನಾಥಕವಿಯು ಬಹಳ ರಸಿಕನು; ಬಹಳ ಸುಖಜೀವಿ. ಆತನು ಒಂದು ಸಲ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸನಾದ ಪ್ರೌಢದೇವ ರಾಯನನ್ನು ನೋಡಬಯಸಿ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಕಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ರಾಜಸಂದರ್ಶನ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆತನು ಬಹಳ ಬೇಸರಗೊಂಡು ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ಕುಲ್ಲಾ ಯುಂಚಿತಿ ಗೋಕಸುಟ್ಟಿತಿ ಮಹಾಕೂರ್ಪಾಸಮು ನ್ನೊಡಿಗಿತನ್
ವೆಲ್ಲುಲ್ಲಿನ್ ತಿಲಪಿಷ್ಟಮುನ್ ಪಿಸಿಕಿತನ್ ವಿಶ್ವಸ್ತ ವಡ್ಡಿಂಪಗಾ
ಸಲ್ಲಾನಂಬಲಿ ದ್ರಾವಿತನ್ ರುಚುಲು ದೋಸಂಬಂಚು ಬೋನಾಡಿತನ್
ದಲ್ಲೀ ಕನ್ನಡರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ! ದಯಲೇವಾ ನೇನು ಶ್ರೀನಾಥುಡನ್ !

ಕುಲಾವಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಸೀರೆ (ರುಮಾಲು) ಯನ್ನು ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ದೊಡ್ಡ ಕುಪ್ಪಸ (ನಿಲುವಂಗಿ) ವನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ಎಳ್ಳುಗಳ ಚಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಿನ್ನಲಾ ರದೆ ಕೈಲಿ ಹಿಸುಕಿ ಬಿಸಾಟೆ. ತಣ್ಣನೆಯ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕುಡಿದೆ. ರುಚಿಗಳು ಮೋಷವೆಂದು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ. ತಾಯಿ, ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಿನಗೆ ದಯೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಶ್ರೀ 'ನಾಥ.'

ಆಮೇಲೆ ಶ್ರೀನಾಥನಿಗೆ ರಾಜಸಂದರ್ಶನ ಲಭಿಸಿದುವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅರಸಿನಿಂದ ಕನಕಾಭೀಷೇಕವೇ ನಡೆಯಿತು !

ಹೀಗೆ ರಾಜಸನ್ಮಾನಿತನಾಗಿ ರಸಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆ

ಸಿದ ಶ್ರೀನಾಥನು ಕೊನೆಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾದನು. ರಾಜ ಮಹೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಣವು ಶತ್ರುವಶವಾಗಲು ಶ್ರೀನಾಥನಿಗಿದ್ದ ರಾಜಾಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿತು. ಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀನಾಥನು ಕೃಷ್ಣಾನದೀ ತೀರದ ಬೊಡ್ಡು ಪಲ್ಲಿಯೆಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅದರ ದುರ್ಯ್ಯವದಿಂದ ಆ ವರ್ಷ ಪ್ರವಾಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದು ಬೆಳೆಯೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಯಿತು. ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣ ಹೊರಡುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಒಡೆಯರಾದ ಗಜಪತಿರಾಜರು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವವರಲ್ಲ. ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡದ ಈ ಕವಿರಾಜನಿಗೆ ಕೋಳ ಹಾಕಿ, ಗುಂಡು ಹೊರಿಸಿ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಕನ್ನಡರಾಯನ ಮುತ್ತಿನ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನಕಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಈ ಕವಿರಾಜನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ವೈಭವವನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಕವಿರಾಜುಕಂಠಂಬು ಕಾಗಿಲಿಂಚೆನು ಗದಾ
 ಪುರವೀಧಿನೆದುರೇಗ ಬೊಗಡದಂಡ
 ಸಾರ್ವಭೌಮನಿ ಭುಜಾಸ್ತಂಭಮೆಕ್ಕೆನುಗದಾ
 ನಗರಿವಾಕಿಟನುಂಡು ನಲ್ಲಗುಂಡು
 ವೀರಭದ್ರಾರೆಡ್ಡಿವಿದ್ವಾಂಸು ಮುಂಜೇತ
 ವಿಯ್ಯಮಂದೆನುಗದಾ ವೆದುರುಗೊಡಿಯ
 ಅಂಧ್ರನೈಷಧಕರ್ತ ಯಂಘ್ರಿಮುಗ್ಧಂಬುನ
 ದಗಿಲಿಯುಂಡೆನುಗದಾ ನಿಗಳಯುಗಮು
 ಕೃಷ್ಣವೇಣಮ್ಮ ಗೊನಿಪೋಯಿನಂತ ಫಲಮು
 ಬಿಲಬಿಲಾಕ್ಷುಲು ದಿನಿಪೋಯೆ ತಿಲಲುಪೆಸಲು
 ಬೊಡ್ಡು ಪಲ್ಲೆನು ಗೊಡ್ಡೇರಿ ಮೋಸಪೋತಿ
 ನೆಟ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿಂತು ಡಂಕಂಬುಲೇಡುನೂರು ?

ಕವಿರಾಜನ ಕೊರಳಿಗೂ ಅಪಮಾನಕರವಾದ ಈ ದಂಡೆಯು ಬಿತ್ತಲ್ಲವೆ ? ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ನನ್ನ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಈ ಊರು ಬಾಗಿಲಿನ ಕರಿಯ ಗುಂಡನ್ನು ಎತ್ತಿದರಲ್ಲವೆ ? ವೀರಭದ್ರಾರೆಡ್ಡಿಯ ಆಸ್ಥಾನ ವಿಸ್ವಾಂಸನ ಮುಂಗೈಗೆ ಬಿದಿರನ ಕೋಳವನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಅಂದ್ರನೈಷಧಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಅಂಘ್ರಿಯುಗ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಲೆ ತಗುಲಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣವೇಣಮ್ಮನು (ನದಿ) ಕೊಂಚ ಫಲವನ್ನು ಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಇಲಿಗಳು, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳು ಕೊಂಚ ತಿಂದು ಹಾಕಿದುವು. ಬೊಡ್ಡು ಪಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಈ ಕುಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೋಸಹೋದೆ. ಏಳುನೂರು ಟಂಕಗಳಷ್ಟು ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಿ ?

ಹೀಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದೆ ಗಜಪತಿರಾಜರ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಬಹಳ ರಿಕ್ಕವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊನೆಗೆ ಶ್ರೀನಾಥನು ದಿವಂಗತನಾದನು. ತನ್ನ ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಆತನು ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾಥನು ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ಕಾಶಿಕಾವಿಶ್ವೇಶು ಗಲಿಸೆ ವೀರಾರೆಡ್ಡಿ

ರತ್ನಾಂಬರಂಬು ಲೇರಾಯಡಿಚ್ಚು

ರಂಭಗೂಡೆ ದೆನುಂಗುರಾಯರಾಹತ್ತುಂಡು

ಕಸ್ತೂರಿ ಕೇರಾಜು ಪ್ರಸ್ತುತಿಂತು

ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಯ್ಕೆ ವಿಸ್ತನಮಂತ್ರಿ ಮಡಿ ಹೇಮ

ಪಾತ್ರಾನ್ನ ಮೆವ್ವನಿಪಂಕ್ತಿ ಗಲದು

ಕೈಲಾಸಗಿರಿ ಬಂಜೆ ಮೈಲಾರುವಿಭುಡೇಗಿ

ದಿನವೆಚ್ಚ ಮೇರಾಜು ತೀರ್ಪಗಲದು

ಭಾಸ್ಕರುಡು ಮುನ್ನೆ ದೇವುನಿಖಾಲಿ ಕರಿಗೆ
 ಗಲಿಯುಗಂಬುನ ನಿಕನುಂಡ ಗಷ್ಟಮನುಚು
 ದಿವಿಜಕವಿವರು ಗುಂಡಿಯಲ್ ದಿಗ್ಗುರನಗ
 ನರುಗುಚುನ್ನಡು ಶ್ರೀನಾಥು ಡಮರಪುರಿಕಿ.

ವೀರಾರೆಡ್ಡಿಯು ಕಾಶೀವಿಶ್ವೇಶ್ವರನನ್ನು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟ. ಇನ್ನು ರತ್ನಾಂಬರಗಳನ್ನು ಯಾವ ರಾಯನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ? ತೆನುಗು ರಾಯನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಕೂಡಿದ. ಕಸ್ತೂರಿಗಾಗಿ ಇನ್ನು ಯಾವ ರಾಜನನ್ನು ಹೊಗಳಲಿ? ವಿಸ್ತನ ಮಂತ್ರಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ. ಇನ್ನು ಹೇಮಪಾತ್ರಾನ್ನವು ಯಾರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿತು? ಮೈಲಾರ ವಿಭುವು ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ದೈನಂದಿನ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಯಾವ ರಾಜನು ತೀರಿಸಬಲ್ಲನು? ಭಾಸ್ಕರನು ಮೊದಲೆ ದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಶ್ರೀನಾಥನು ಅಮರಪುರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ದೇವಕವಿ (ಶುಕ್ರ)ಯ ಎದೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

“ಇನ್ನು ಶ್ರೀನಾಥನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವನಲ್ಲಾ ಎಂದು ದೇವಕವಿಯ (ಶುಕ್ರನ) ಗುಂಡಿಗೆಯು ‘ದಿಗ್ಗ’ ಎಂದಿತಂತೆ!

ಹೀಗೆಯೇ ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಹಳ ವೈಭವದಿಂದ ಬಾಳಿ ಆಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನ. ಈತನು ವಿಜಯನಗರದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆಪ್ತಸ್ನೇಹಿತ. ಈತನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತನಾದ ಅರಸು ದಿವಂಗತನಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಜೀವಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯ

ದಲ್ಲಿ ಈತನು ಕಟ್ಟಿದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಈ ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳ ಜಾತಿಗೇ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ಅರಸನ ಸ್ನೇಹಾತಿಶಯವನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಈ ಪದ್ಯ ಹೇಳಿದಾಗ ಕವಿ ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಎದುರೈನಚೋ ಮದಕರೇಂದ್ರಮುನಿಲ್ಲಿ
ಕೇಲೂತಯಿಚ್ಚಿ ಯೆಕ್ಕಿಂಚುಕೊನಿಯೆ
ಮನುಚರಿತ್ರಂಬಂದುಕೊನುವೇಳ ಬುರಮೇಗ
ಪಲ್ಲಕಿ ದನಕೇಲಬಟ್ಟು ಯೆತ್ತ
ಬಿರುದೈನ ಕವಿಗಂಡ ಪೆಂಡೇರಮುನಕೀವೆ
ತಗುವಂಚು ದಾನೆ ಪಾದಮುನ ದೊಡಿಗೆ
ಗೋಕಟಿಗ್ರಾಮಾದ್ಯನೇಕಾಗ್ರಹಾರಂಬು
ಲಡಿಗಿನ ಸೀಮುಲಯಂದುನಿಚ್ಚಿ
ಅಂಧ್ರಕವಿತಾಪಿತಾಮಹ ! ಯಲ್ಲಸಾನಿ
ಪೆದ್ದನಕವೀಂದ್ರ! ಯನಿ ನನ್ನು ಪಿಲ್ಲುನಟ್ಟಿ
ಕೃಷ್ಣರಾಯಲತೋಡಿ ದಿವಿಕೇಗಲೇಕ
ಬ್ರತಿಕಿಯುನ್ನಾಡ ಜೀವಚ್ಚವಂಬನಗುಚು.

ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಎದುರಾದರೆ ತನ್ನ ಮದ್ದಾನೆ ಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಅನೆಯಮೇಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. 'ಮನುಚರಿತ್ರ'ನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು

§ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನನು “ ಸ್ವಾರೋಚಿಷಮನುಸಗಭವಂ ” ಅಥವಾ 'ಮನುಚರಿತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. 'ಕೋಕಟಿ'ವೆಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ತಾನು ಅರಸನಿಂದ ಪಡೆದು ಬೇರೊಬ್ಬನಿಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟನು.

ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಾನೇ ಹೊತ್ತನು. ' ಕವಿಗಂಡ ಪೆಂಡೆಯ ' ಕ್ಕೆ " ನೀನೇ ಅರ್ಹ " ನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ತಾನೇ ನನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ತೊಡಿಸಿದ. ' ಕೋಕಟ ' ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೋರಿದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾನಕೊಟ್ಟು. ' ಅಂಧ್ರಕವಿತಾಪಿತಾಮಹ ' ಎಂದು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರದೆ ಜೀವಚ್ಛವವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದೇನೆ.

ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನು ಸತ್ತುಹೋದಮೇಲೆ ಗಜಪತಿರಾಯನು ವಿಜಯನಗರದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬಂದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನನು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಓಲೆಯ ಗರಿಯಮೇಲೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಲು ಅದನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ಲಜ್ಜೆ ಪಟ್ಟು ಗಜಪತಿರಾಜನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದನೆಂದು ಕಥೆ :

ರಾಯರಾವುತುಗಂಡ ರಾಚಯೇನುಗು ವಚ್ಚಿ

ಯಾರಟ್ಟ ಕೋಟಿ ಗೋರಾಡುನಾಡು

ಸಂಪೆಟನರಪಾಲಸಾರ್ವಭೌಮುಡು ವಚ್ಚಿ

ಸಿಂಹಾದ್ರಿ ಜಯಶಿಲ ಜೇರ್ಚುನಾಡು

ನೆಲಗೋಲುಸಿಂಹಂಬು ಚೇರಿ ಧಿಕ್ಕೃತಿ ಗಂಚು

ತಲ್ಲುಲ ಗರುಲ ದೀಕೊಲ್ಲುನಾಡು

ಘನತರ ಗಂಡಪೆಂಡೆರಮಿಚ್ಚಿ ಕೂತು ರಾಯಲ

ಗಂಡಕೊನಗೂರ್ಚುನಾಡು

ನೊಡಲೆರುಂಗವೊ ಚಚ್ಚಿತೋ ಯುವಿಲೇವೊ

ಚೇರಜಾಲಕ ತಲಚೆಡಿ ಜೀರ್ಣಮೈತೊ

ಕನ್ನಡಂ ಬೆಟ್ಟು ಸೊಚ್ಚಿದು ಗಜಪತೀಂದ್ರ !

ತೆರಚಿನಿಲು ಕುಕ್ಕ ಸೊಚ್ಚಿನತೆರಗು ಮೋಪ.

ರಾಯರಿಗೆಲ್ಲ ಗಂಡನೆನಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಪಟ್ಟದಾನೆ ಬಂದು ನಿನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ ಆರಟ್ಟ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಉಗುರಿನಿಂದ ಚಿವುಟೆಹಾಕಿದಾಗ, ಸಂಪೆಟವಂಶದ ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಸಿಂಹಾದ್ರಿಯನ್ನು ಜಯಿಸಿದಾಗ, ಆ ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮನು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಊರಿನ ಕಂಚಿನ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಒಡೆಯಿಸಿದಾಗ, ಶ್ರೀಷ್ಠ ತರವಾದ ಗಂಡಪೆಂಡೆಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ರಾಯರ ಗಂಡನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದಾಗ, ಗಜಪತೀಂದ್ರ ! ನಿನಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿರಲಿಲ್ಲವೋ, ಸತ್ತಿದ್ದೆಯೋ, ಅಥವಾ ತಲೆಕೆಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದೆಯೋ ? ಈಗ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ನಾಯಿ ನುಗ್ಗುವಂತೆ, ಕನ್ನಡದೇಶಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೀಯೆ ?

ಸಮಸ್ಯಾಪೂರಣವು ತೆಲುಗು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕೆಲಸ. ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಕವಿಯು ಪದ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಉಳಿದ ಕವಿಗಳು ಮಿಕ್ಕ ಮೂರು ಪಾದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟವನೇ ಗೆದ್ದಹಾಗೆ. ತೆನ್ನಾಲರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಇತರ ಕವಿಗಳೊಡನೆ ರಾಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ತರುಣ ಕವಿಯು ಬಂದು “ ಕುಂಜರಯೂಧಂಬು ದೋಮಕುತ್ತ ಕ ಸೊಚ್ಚಿನಾ” (ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡು ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕುವು) ಎಂಬ

+ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ‘ ಸಂಪೆಟ ’ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಪೆಂಡೆಯವೆಂಬುದು ರುಳಿಯಂಥ ಅಭರಣ. ಅದನ್ನು ಧರಿಸುವವನು ಮಿಕ್ಕಲ್ಲರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ಈಗಲೂ ಕುಸ್ತಿ ನಡೆಯುವ ಕಡೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಕಾಲಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಪೆಂಡೆಯ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ಅವನು ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ಜಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಮೂದಲಿಸಿದಂತೆ ಭಾವಿಸುವರು.

ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇರುವಾಗ
ತರುಣನೊಬ್ಬನು ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ರಾಮಕೃಷ್ಣನಿಗೆ
ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಒಡನೆಯೇ ಅವನು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ
ನಂತೆ :

ಗಂಜಾಯಿ ತ್ರಾಗಿ ತುರಕಲ

ಸಂಜಾತುಲಗೂಡಿ ಕಲ್ಲು ಚವಿಗೊನ್ನಾವಾ

ಲಂಜಲಕೊಡುಕಾ ಏಟಕಿ

ಕುಂಜರಯೂಧಂಬು ದೋಮಕುತ್ತುಕ ಸೊಚ್ಚೆನ್ ||

ಗಂಜಾ ಸೇದಿ ತುರುಕರ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಹೆಂಡದ
ಸವಿ ಕಂಡಿದ್ದೀಯಾ?—ಮಗನೆ, ಆನೆ ಹಿಂಡು ಸೊಳ್ಳೆ ಕತ್ತಿನೊ
ಳಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಹೋಯಿತೋ?

ದುರಾಗ್ರಹ ದೂಷಿತವಾದ ಈ ಸಮಸ್ಯಾ ಪೂರಣ ವಿಧಾನ
ವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಯರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಅವರು ರಾಮಕೃಷ್ಣ
ನನ್ನು ದಂಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವನು ರಾಯರ ಸಂತೋಷಾರ್ಥ
ವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನಂತೆ :

ರಂಜನಚೆಡಿ ಪಾಂಡವು ಲರಿ

ಭಂಜನುಲೈ ವಿರಟು ಗೊಲ್ವ ಬಾಲ್ವಡಿ ರಕಟಾ

ಸಂಜಯ ! ಏಮನಿ ಚೆಪ್ಪುದು

ಕುಂಜರಯೂಧಂಬು ದೋಮಕುತ್ತುಕ ಸೊಚ್ಚೆನ್ ||

ಆರಿಭಂಜನರಾದ ಪಾಂಡವರು ದುರ್ವೈವದಿಂದ, ಗತಿಗೆಟ್ಟು
ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ವಿರಾಟನ ಸೇವೆಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೆ ?
ಅಯ್ಯೋ ಸಂಜಯ ! ನಾನು ಏನು ಹೇಳಲಿ, ಕುಂಜರಯೂ
ಧವು ಹೋಗಿ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ತೆನ್ನಾಲ ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಇತರ ಕವಿಗಳೊಡನೆ ರಾಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ರಾಯರ ಭಾವಮೈದುನ ನಾದ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಕವಿಗಳು ಆಸ್ವಾಭಾವಿಕವೂ ಅಸಂಗ ತವೂ ಅಸಂಭವವೂ ಆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಹಾಗೆ ವರ್ಣಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅವರಿಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದನು. ಒಡನೆಯೇ ತೆನ್ನಾಲ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಪದ್ಯ ಕಟ್ಟಿದನಂತೆ :

ಅನ್ನಾತಿ ಗೂಡ ಹರುಡಗು
ನನ್ನಾತಿಗಿ ಗೂಡಕುನ್ನ ನಸುರಗುರುಂಡಾ
ನನ್ನಾ! ತಿರುಮಲರಾಯುಡು
ಕನ್ನೊಕ್ಕಟ ಲೇಡುಗಾಣಿ ಕಾಮುಡುಗಾಡೇ ||

ಹೆಂಡತಿಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮುಕ್ಕಣ್ಣ. ಹೆಂಡತಿ ಜತೆಯಲ್ಲಿರದೆ ಒಬ್ಬನೆ ಇದ್ದಾಗ ಅವನು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ. ಅಣ್ಣಾ, ನಮ್ಮ ತಿರುಮಲರಾಯನು—ಒಂದು ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವೇ ಹೊರತು—ಕಾಮಣ್ಣನೇ ಅಲ್ಲವೆ! ರಾಮಕೃಷ್ಣನ ಈ ‘ ಸ್ವಭಾಪೋಕ್ತಿ ’ ಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಅಂದಿನಿಂದ ಕವಿಗಳ ತಂಟೆ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಕಥೆ

ರಾಯರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆನೇಕ ಕವಿಗಳು ಬಂದು ಮನ್ನಣೆ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಕವಿನಾಮಧಾರಕರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಈ ಕವಿನಾಮಧಾರಿಗಳ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಕವಿ ಯಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನ
ಕವಿ ತಿಕ್ಕನಸೋಮಯಾಜಿ ಗಣುತಿಂಪಂಗಾ

ಗವಿ ನೇನು ರಾಮಕೃಷ್ಣರು

ಗವಿಯನು ನಾಮಂಬು ನೀರುಕಾಕಿಲಿ ಲೇದೇ !

ಅಲ್ಲಸಾನಿ ಪೆದ್ದನ ಕವಿ. ಕೀರ್ತನ ಸೋಮಯಾಜಿ ಕವಿ.
ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ನಾನೂ ಕವಿ. ನೀರು ಕಾಗೆಗೆ ಕವಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿಲ್ಲವೆ ?

ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಕವಿ ತಿಂಡಿಪೋತ
ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಶ್ರೀನಾಥನೇ
ರಚಿಸಿದನೆಂದೂ ಹೇಳುವುದುಂಟು :

ಮಾ ಕಲಿದಿಂಡಿಕಾಮಯಕುಮಾರಕುಡನ್ನಿ ಟ ದಂದ್ರಿವೈಖರೇ
ಕಾಕ ತದನ್ನು ಜೆಟ್ಟಿ ಗುನು ? ಗಾಡಿದಕುಂ ತುರಗಂಬು ಪುಟ್ಟುನೇ
ಚೇಕೊನಿ ಕೊಂಕಿನಕ್ಕ ಕುನು ಸಿಂಗಮು ಪುಟ್ಟುನೆ ಮಾಲಕಾಕಿಕಿಂ
ಗೋಕಿಲಪುಟ್ಟುನೆ ಚಿಟುತಕುಕ್ಕ ಕು ಮತ್ತಗಜಂಬು ಪುಟ್ಟುನೇ ?

ನಮ್ಮ ' ಕಲಿದಿಂಡಿ ' ಕಾಮಯ್ಯನ ಮಗನು ಎಲ್ಲದರ
ಲ್ಲಿಯೂ ತಂದೆಯ ವೈಖರಿಯೇ ! ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಹೇಗಾ
ದಾನು ? ಕತ್ತೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ ಹುಟ್ಟುವುದೆ ? ನರಿಯ
ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೆ ? ಕಾಗೆಗೆ ಕೋಗಿಲೆ
ಹುಟ್ಟೇತೆ ? ಕೇಳುನಾಯಿಗೆ ಮದ್ದಾನೆ ಹುಟ್ಟೇತೆ ?

ಗ್ರಾಮಮು ಚೇತನುಂಡಿ ಪರಿಕಲ್ಪಿತ ಧಾನ್ಯಮುಸಿಂಟಿನುಂಡಿ
ರಾಮಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಪರಂಪರಚೇ ಗಡತೇಱಿಗಾಕ ಮಾ
ರಾಮಯನುಂತ್ರಿ ಭೋಜನಪರಾಕ್ರಮ ಮೇಮನಿ ಚೆಪ್ಪವಚ್ಚುನಾ
ಸ್ವಾಮಿಯೆಱಿಂಗು ತತ್ವಬಳಚಾತುರಿ ತಾಳಫಲಪ್ರಮಾಣಮುನ್.

• ಕೀರ್ತನ ಸೋಮಯಾಜಿ ತೆಲುಗುಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಬರೆದ
ಮಹಾಕವಿ. ಕ=ನೀರು, ವಿ=ಪಕ್ಷಿ, ಕವಿ=ನೀರುಹಕ್ಕಿ.

ಗ್ರಾಮ ಕೈವಶವಾಗಿದ್ದು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಶ್ರೀರಾಮಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಪರಂಪರೆಯೂ ಇದ್ದು ದರಿಂದ ಹೇಗೋ ಗಡ್ಡೆ (ದಡ) ಹತ್ತಿನ. ನಮ್ಮ ರಾಮಯ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಭೋಜನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳೋಣ? ಆ ತಾಳ ಫಲಪ್ರಮಾಣದ ಕವಳಗಳನ್ನು ನುಂಗುವ ಆ ಜಾಣತನ ಆ ಸ್ವಾಮಿಗೇ ಗೊತ್ತು !

ಬಮ್ಮರ ಪೋತನನೆಂಬ ಕವಿಯು ಭಾಗವತವನ್ನು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಈತನು ಶ್ರೀಮಂತನಲ್ಲ. ಉದರಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಪೋತನನು ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ರೀನಾಥನು ಈತನ ಭಾವಮೈದುನನು.¹ ಅವನು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಬಡವನಾದ ಪೋತನನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹಾಸ್ಯ. ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀನಾಥನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉಳುತ್ತಿದ್ದ ಪೋತನನನ್ನು ಕಂಡು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿಂದಿಳಿದು 'ಹಾಲಿಕರು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೀರಾ? ಎಂದು ಪರಿಹಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪೋತರಾಜನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ :

ಬಾಲರಸಾಲನವಪಲ್ಲವ ಕೋಮಲ ಕಾವ್ಯಕನ್ನಿಕಾ
ಗೂಳುಲಕಿಚ್ಚಿ ಯಪ್ಪಡುಪುಕೂಡು ಭುಜಿಂಚುಟಿಕಂಟೆ ಸತ್ಯವುಲ್
ಹಾಲಿಕುಲೈನನೇಮಿ ಗಹನಾಂತರಸೀಮಲ ಗಂದಮೂಲಿಕಾ
ದ್ದಾಲಿಕು ಲೈನ ನೇಮಿ ನಿಜದಾರಸುತೋದರ ಪೋಷಣಾರ್ಥಮೈ ||

¹ ಶ್ರೀನಾಥನೂ ಬಮ್ಮರ ಪೋತನನೂ ಬಂಧುಗಳೆಂಬುದು ಜನಶ್ರುತಿ. ಇವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದವರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದು ಹೇಗೇ ಇದ್ದರೂ ಈ ಕಥೆ ಪೋತನನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಎಳೆಯಮಾವಿನ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಖೂಳರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅದರಿಂದ ಲಭಿಸುವ ನೀಚವಾದ ಕೂಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸತ್ಯವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಹಾಲಿಕ (ಬೇಸಾಯಗಾರ) ರಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವವರಾದರೂ ಸರಿಯೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಶ್ರೀನಾಥನು ಭಾಗವತಕಾವ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ನಾದರೂ ಅರಸನಿಗೆ ಅಂಕಿತಕೊಟ್ಟರೆ ಬೇಕಾದ ಭಾಗ್ಯ ಲಭಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಪೋತನನನ್ನು ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಪೋತನನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಣ್ಣೀರುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತಂತೆ! ಅಗ ಪೋತನನು ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಭಯಪ್ರದಾನಮಾಡಿದ್ದಾನೆ :

ಕಾಟುಕಕಂಟಿನೀರು ಚನುಕಟ್ಟುಪಯಿಂ ಬಡ ನೇಲ ಯೇಡ್ಚೆದೋ
ಕೈಟಭದೈತ್ಯಮರ್ದನುನಿ ಗಾದಿಲಿಕೋಡಲ! ಯೋಮದಂಬ! ಯೋ
ಹಾಟಕುಗರ್ಭರಾಣಿ! ನಿನು ನಾಕಟಕಿಂಗೊನಿಪೋಯಿ ಯಲ್ಲ ಕ
ರಾಟ¹ ಕಿರಾಟ ಕೀಚಕುಲ ಕಮ್ಮ ದ್ವಿತುದ್ಧಿಗ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀ ||

ಓ ಭಾರತೀ, ಮದಂಬೆ! ನೀನು ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಡಿಗೆ ಕರಗುವಂತೆ ಏಕೆ ಅಳುವೆ? ಹಸಿವಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆ ಕರ್ಣಾಟ ಕಿರಾತ ಕೀಚಕರಿಗೆ ನಾನು ಮಾರುವುದಿಲ್ಲ! ನೀನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಂಬು.

¹ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡರಾಜರು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀನಾಥನು ಧನಾಗಮತ್ಯಷ್ಟೆಯಿಂದ ರಾಜರಿಗೂ ಕೋಮಟಗಳಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ತನ್ನ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ದಂಡನಾಯಕನಿಗೆ ಬಹಳ ಜಿಲೆ ಬಾಳುವ ರೇಷ್ಮೆವಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತರಲು ಆ ಬೀದಿಯಲ್ಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ, ಅಲ್ಲ ಸಾನಿಪೆದ್ದನ, ಭಟ್ಟುಮೂರ್ತಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ತಿಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಕಂಡು ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡ ತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಅವನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಕಟ್ಟಬೇ ಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯನಾದ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನನು “ವಾಕೆಟಿ ಕಾವಲಿತಿವ್ಯಾ” (ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ತಿವ್ಯಾ) ಎಂಬ ಒಂದು ಪಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಇನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದ ರೋಗಗಾಗಿ ರಾಯರ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ನಂದಿತಿಮ್ಮ ನ್ನನು “ಪ್ರಾಕಟಮುಗ ಸುಕವಿವರುಲ ಪಾಲಿಟಿಸೊವ್ಯಾ” (ಸುಕವಿಗಳ ಪಾಲಿನ ಸ್ವತ್ತೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನೆ!) ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಭಟ್ಟುಮೂರ್ತಿಯು ಎದ್ದು “ನೀಕೀಪದ್ವೆಮುಕೊವ್ಯಾ” (ನಿನಗೆ ಈ ಪದ್ಯವೇನು ಒಂದು ಕೋಡಿ?) ಎಂಬ ಮೂರನೆ ಪಾದವನ್ನು ನುಡಿದನು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತೆನ್ನಾಲರಾಮಕೃಷ್ಣನು “ನಾಕಾಪಚ್ಚಡಮೆ ಚಾಲು ನಯಮುಗ ನಿವ್ಯಾ” (ನನಗೆ ಆ ಹಚ್ಚಡವೇ ಸಾಕು, ಪ್ರೀತಿ ಯಿಂದ ಕೊಡಯ್ಯಾ) ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪದ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾ ಡಿದನಂತೆ! ಈ ನಾಲ್ಕು ಕವಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಈ ತನ್ನ “ಸ್ತೋತ್ರ”ದ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟ ತಿಮ್ಮದಂಡನಾಯಕನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಪ್ರಕಟನ ಮಾಡಿದ ರಾಮಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತಾನು ಅಂದು ಪಡೆದಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಾರಿತೋಷಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು

ಮಿಕ್ಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿದನು !

ಪುಲ್ಲ ಕವಿಯು ಯಾವುದೋ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
ದ್ವಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಪಂಡಿತರು ಆತನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ
ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ್ರಹಗೊಂಡ ಪುಲ್ಲ
ಕವಿಯು ಅವರ ಪರಸ್ಪರಪ್ರಶಂಸಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಖಂಡಿ
ಸಿದವನೇ :

ಕೋಣಂಗಿ ನಾಟ್ಯಮುಲ್ ಕ್ರೋತು ಲಾಡಿಂಚಗಾ

ನೂರಬಂದುಲು ಸಭ ನುನ್ನ ಯಟ್ಟು

ಗೂಬಕೂತಲು ವಿನಿ ಗುವ್ವಲು ತಲಲೂಚಿ

ಪೋಯಿ ಕಾಕುಲಯೊದ್ದ ಪೊಗಡಿನಟ್ಟು

ಕಾಲು ವದರಿನುಂಡಿ ಕಪ್ಪ ಲಂಕಿಂಚಗಾ

ನೆಂದ್ರಕಾಯಲು ತಲಲೆತ್ತಿ ನಟ್ಟು

ಎನುಬೋತುಬಿರುದುಲು ಮನುಬೋತು ಪೊಗಡಂಗ

ಮೇಲುಮೇಲನಿ ಗೊಯ್ತ್ರಿ ಮೆಚ್ಚಿ ನಟ್ಟು

ಓಗುದಗಿಡೀಲು ತಮಲೋನ ನೊಕರಿ ನೊಕರು

ಮೆಚ್ಚುಕೊನುಚುಂದು ರೆಟುವಂಟ್ಟಿ ಪಿಚ್ಚಿ ತನಮೊ

ಮೇಲುಮೇಲೆ ಲೆಟ್ಟಿ ಗುಣಮು ಕಲ್ಪಿಂಚಿನಾಡು

ಪುಲ್ಲಕವಿ ನೇಲು ಗೋಪಿಕಾವಲ್ಲಭುಂಡು ||

ಕೋತಿಗಳು ಕೋಣಗಳಿಂದ ನಾಟ್ಯಮಾಡಿಸುವಾಗ ಊರ
ಹಂದಿಗಳು ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, ಗೂಬೆಯ ಕೂಗುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ
ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಗಳು ತಲೆದೂಗಿ ಹೋಗಿ ಕಾಗೆಗಳ ಬಳಿ ಹೊಗಳ
ದಂತೆ, ಕಾಲುನೆ ಬಳಿಯಿಂದ ಕಪ್ಪೆಗಳು ವಟಗುಟ್ಟಿದಾಗ

ಎಡಿಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದಂತೆ, ಕೋಣದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹಂದಿ ಹೊಗಳಿದಾಗ ಲೇಸುಲೇಸೆಂದು ಕುರಿ ಮೆಚ್ಚಿದಂತೆ, ಈ ಅಯೋಗ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಂಥ ಹುಚ್ಚುತನ ! ಅಥವಾ, ನಮ್ಮ ಪುಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಆ ಗೋಪಿಕಾ ವಲ್ಲಭನು ಎಂಥ ಗುಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ ! ಭಲೆ ಭಲೆ !

ತಮಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡದ ಲೋಭಿಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೋ ತಮಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದ ದಾತೃಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುವುದೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಅನೇಕವೇಳೆ ಕವಿಗಳು ಉತ್ಸಾಹದ ಭರದಲ್ಲಿ ಮಿತಿವಾರಿ ಹೊಗಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಅನವೇಮನೆಂಬ ರಾಜನ ಕೀರ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ :

ಕೊಂಚಪು ಜಗಮುಲ ಲೋಪಲ

ನಂಚಿತಮುಗ ನೀದು ಕೀರ್ತಿಯನವೇಮನೃಪಾ |

ಮಿಂಚೆನು ಕರಿಮುಕುರಂಬುನ

ಬಂಚಾಕ್ಷರಿಲೋನ ಶಿವುಡು ವೆಲಸಿನ ಭಂಗಿನ್ ||

ಓ ಅನವೇಮನೃಪಾ, ದೊಡ್ಡದಾದ ಅನೆಯು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದಂತೆ, ಶಿವನು ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವಂತೆ, ನಿನ್ನ ಅಸಾರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯು ಈ ಕೊಂಚವಾದ ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ.

ಸುಮಾರು ಕೆ. ಶ. ೧೫೧೨-೧೫೪೨ ರ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಲೊಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಕ್ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ದೊರೆಯು ಅಂಧ್ರಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಕವಿವೋಷಕನಾಗಿ

ದ್ದನು.† ಆತನ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಕವಿಗಳು ಆತನನ್ನು
ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ :

ರಾಮುಡು ದುಕ್ಕಿ ಮುಚ್ಚು, ರಘುರಾಮುಡು ಕ್ರೋತುಲರಾಜು, ರೇಣುಕಾ
ರಾಮುಡು ಪೋಟುಬಂಟು, ಪಟುರಾಗಸಮಂಚಿತುಡೈನ ಗೋಪಿಕಾ
ರಾಮುಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೊಲ್ಲಡಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಮುಲಂದು ಸಮಾನುಲೇರಯಾ
ರಾಮುಲನೆಂಚಿಚೂಡ ನಿಭರಾಮ ಮಹೀಧನ ! ಭವ್ಯವೈಭವಾ ||

ಬಲರಾಮನು ನೇಗಿಲ ಆಳು ; ರಘುರಾಮನು ಕೋತಿಗಳ
ದೊರೆ. ಆ ರೇಣುಕಾರಾಮ (ಪರಶುರಾಮ)ನು ಜಗಳ
ಗಂಟೆ, ಪ್ರೇಮಮಯನಾದ ಆ ಗೋಪಿಕಾರಾಮನು ಹುಚ್ಚು
ಗೊಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಲೋಕದ ರಾಮರನ್ನು ಎಣಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ
ಭವ್ಯವೈಭವನಾದ ಇಭರಾಮ ಮಹೀಧನನಿಗೆ ಸಮಾನರು
ಯಾರಿದ್ದಾರೆ !

ಮಲಿಕಿಭರಾಮಭೂಪ ! ಮಹಿಮಂಡಲರಾಜಕುಲಪ್ರದೀಪ ! ನೀ
ಪಲುಕು ಶಿಲಾಕ್ಷರಂಚಿತರಪಾರ್ಥವ ಕೋಟುಲ ಪಲ್ಕುಲನ್ನಿಯುನ್
ಜಲಲಿಪು ಲೆಂಡಮಾವುಲು.....ಬೂಡಿದಪೊಲ್ಲು, ನೀರುಬು
ಗ್ಗುಲು ವಡಗಳ್ಲು.....ಕಾರದಮೇಘಜಾಲಮುಲ್ ||

ಓ ಮಲ್ವಿಭರಾಮ ಭೂಪ ! ಮಹಿಮಂಡಲ ರಾಜಕುಲ
ಪ್ರದೀಪ ! ನಿನ್ನ ಮಾತು ಶಿಲಾಕ್ಷರಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಇತರ ರಾಜ
ಸಮೂಹದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಅಕ್ಷರಗಳು, ಬಿಸಿ

† ಅದ್ದಂಕಿ ಗಂಗಾಧರನೆಂಬ ಕವಿಯು ' ತಪತೀಸಂವರಣ ' ವೆಂಬ
ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಈತನಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪೊನ್ನಕಂಟಿ ತೆಲಂ
ಗನಾಧ್ಯನು ಬರೆದ ' ಯಯಾತಿ ಚರಿತ್ರೆ ' ವೂ ಈತನಿಗೆ ಅಂಕಿತ.

ಲ್ಲುದುರೆಗಳು, ಬೂದಿ ಕಸಗಳು, ನೀರಗುಳ್ಳೆಗಳು, ಅಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೋಡಗಳು.

ಈ ಇಭರಾಮನು ದಿವಂಗತನಾಗಲು ಆಶ್ರಿತನಾದ ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದ ಚರಮಶ್ಲೋಕ :

ರಾರ ವಿಧಾತ, ಯೋರಿವಿನರಾ, ತಗುರಾ ತಲಕೊಟ್ಟೆ ಮಾರಿ ! ನಿ
ಸ್ಸಾರಪು ಲೋಭಿರಾಜುಲನು ಜಂಪಕ ಮಲ್ಕಿಭರಾಮಭೂವರುನ್
ಜಾರುಯಶೋಧನುನ್ ಸುಗುಣಿ ಜಂಪತಿ ವರ್ಧುಲ ಕೇಮಿದಿಕ್ಕುರಾ
ಚೇರಿಕ ನಿಂತರಾಜುನು ಸೃಜಿಸಗ ನೀತರಮಾ ವಸುಂಧರನ್ ||

ಎಲಾ ತಲೆಗಡಿಕನಾದ ವಿಧಾತ ! ಏನು ಅನರ್ಥಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ಕೇಳು. ನಿಸ್ಸಾರರಾದ ಲೋಭಿ ರಾಜರನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಯಶೋಧನನಾದ, ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ, ಮಲ್ಕಿಭರಾಮ ಭೂವರನನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದೇ ? ಇನ್ನು ಯಾಚಕರಿಗೆ ಯಾರು ದಿಕ್ಕು ? ಇಂಥ ರಾಜನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲು ಇನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇ ?

ಈ ಮಲ್ಕಿಭರಾಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂಡವೀಡು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಾಚಮರಸು ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪಾಳೆಯಗಾರನಿದ್ದನು. ಗೋಪನನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಈ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನೂ ಸಂವರ್ತಿಸಿದಾಗ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂದೇಹ ಬಂತು. ಅದನ್ನೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಗೋಲಕೊಂಡಮಲಕ ಗೋವುಲ ಭಕ್ಷಿಂಚು
ಗೊಂಡವೀಟಿ ವಿಕ್ರಕುಲಮುನೆಲ್ಲ
ಬಾಚಮರುಸುಚೇರಿ ಭಕ್ಷಿಂಚುಚುನ್ನಡು
ಮಲಕಮೇಲೋ ಬಾಚಮರುಸು ಮೇಲೋ ||

ಗೋಲಕೊಂಡದ ದೊರೆಯಾದ ಮಲಿಕಿಭರಾಮನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊಂಡವೀಡಿನ ವಿಪ್ರರನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಬಾಚಮರಸು ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಿಂದುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ 'ಯಾರು ಮೇಲು? ಮಲ್ಕಿಭರಾಮನೆ, ಬಾಚಮರಸನೆ?'

ಕೋನಮರಸು ಎಂಬ ಪ್ರಭುರಡ್ಡಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಆಶ್ರಿತ ಕವಿಯು ಬಹಳ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಚೇಪಟ್ಟಿನ ಧ್ರುವಲವುದುರು
ಕೋಪಿಂಚಿನ ರಂಭಗೂಡುಕೊಂದುರು ಜಗತ್ತಿನ್
ಸ್ಥಾಪಿಂಪ ಬೊಡುವನೇರನಿ
ಯಾಪಂದಲು ಸಾಳ್ವಕೋನಮರುಸುನಕೆನಯೇ ||

ಕೋನಮರಸು ಕೈಹಿಡಿದರೆ ಜನರು ಅಮರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಕೋಪಿಸಿದರೆ ರಂಭೆಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ (ಸಾಯುತ್ತಾರೆ). ಸಂರಕ್ಷಿಸಲೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಲೂ ಕೈಲಾಗದ ಈ ಹೇಡಿಗಳು ಸಾಳ್ವಕೋನಮರಸನಿಗೆ ಎಣೆಯಾದಾರೆ?

‘ವಿನುಕೊಂಡ’ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಭಾಸ್ಕರಮಂತ್ರಿಯೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದಾತನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಅವನಿಂದ ಬೇಕಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆತನ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಪದ್ಯಗಳೇಕವಾಗಿವೆ:

ಪನ್ನಿ ದ್ವರುಭಾಸ್ಕರುಲನಿ
ಯೆನ್ನಿ ಕಸೇಯುಟಿದಿ ಕಲ್ಲ ಯಿಪ್ಪೆಱಿಗಾವಾ
ಮಿನ್ನು ನನೊಕಭಾಸ್ಕರಡುನು
ಋನ್ನುಗ ವಿನುಕೊಂಡನುನ್ನ ಭಾಸ್ಕರುಡುನ್ ||

ಪ್ಪಾದಶಸೂರ್ಯರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಇಬ್ಬರೇ

ಅಲ್ಲವೆ? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೂರ್ಯ, ವಿನುಕೊಂಡನಗರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ.

ಕರಮುಲು ವೇಯುನುಂ ಗಲುಗಗಾ ಫಲ ಮೇಮಿಟೊನರ್ಚು ಭಾಸ್ಕರುಂ
ಡರುಲನುವೇಡುಕೊಂಚು ದಿರುಗಾರ್ಡು ಬಂಗರುಕೊಂಡಚುಟ್ಟು ಶ್ರೀ
ಕರುಡಗು ಭಾಸ್ಕರೇಂದ್ರಕುಲಗಣ್ಣುಡು ರಾಯನಿಭಾಸ್ಕರನ್ನವೇ
ಕರಮುಲು ಯಾಚಕಾಂಬುಜವಿಕಾಸಕರಂಬುಲು ಶ್ರೀಕರಂಬುಲುನ್ |

ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಾವಿರ ಕೈಗಳಿದ್ದುತಾನೇ ಏನು ಫಲ ?
ಅವನು ಮೇರುಸರ್ವತದ ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.
ಸೂರ್ಯವಂಶಸಂಭೂತನಾದ ಭಾಸ್ಕರೇಂದ್ರನವೇ ಕೈಗಳು.
ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಯಾಚಕರೆಂಬ ಕಮಲಗಳು ಅರಳುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಈ ರಾಯನಿಭಾಸ್ಕರನಿಗೆ ಔದಾರ್ಯವು ಸಹಜಗುಣ ;
ಅದು ಕಲಿತದ್ದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ' ಇಲ್ಲ ' ಎಂಬ
ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ಆಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಅಕ್ಷರಾ
ಭ್ಯಾಸಮಾಡುವಾಗ ಕೂಡ ' ಇಲ್ಲ ' ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಿರ
ಲಿಲ್ಲವಂತೆ !

ಚೇಕೊನಿ ರಾಯನಿ ಬಾಚಡು

ಕಾಕಾಲು ಗುಣೆಂಚು ಪಿದಪಕಾಲಮುನಾಡೇ

ಲಾಕೇತ್ತ್ ಮಿಯ್ಯನೇರಡು

ದಾಕುನು ಕೊಮ್ಮಿಯ್ಯಿಡಿಟ್ಟಿ ಧನ್ಯುಲುಗಲರೇ ?

ಇನ್ನೂ ಕಾಗುಣಿತ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಸ್ಕ
ರನು ' ಲ ' ಕ್ಕೆ ಏತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ' ದ ' ಕ್ಕೆ
ಕೊಂಬನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಏತ್ತ್ವಕೊಟ್ಟರೆ ' ಲೇ '

ಆಯಿತು. ದಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಂಬುಕೊಟ್ಟರೆ 'ದು' ಆಯಿತು. ಎರಡೂ ಸೇರಿದರೆ 'ಲೇದು' ಎಂದರೆ 'ಇಲ್ಲ' ವೆಂದರ್ಥ— ಹೀಗೆ 'ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮಾತೇ ಸರಿಬೀಳದ ಧನ್ಯರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?

೩. ವೀರಕಥೆ

ಖಡ್ಗ ತಿಕ್ಕನ

ಈಗ ನೆಲ್ಲೂರೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ವಿಕ್ರಮ ಸಿಂಹಪುರವೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಮನುಮಸಿದ್ಧಿರಾಯನು ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕನನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದಂಡಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕನಿಗಿರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಟಮರಾಜನಿಗೂ ಮನುಮಸಿದ್ಧಿರಾಜನಿಗೂ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆಗ ದಂಡನಾಥ ತಿಕ್ಕನನು ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯು ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಚತುರನೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಬಂದ ಈ ದಂಡನಾಥನಿಗೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹಪುರದಲ್ಲಿ ಪುರಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ರಾಜನೂ ಅಲಿಪ್ಸ್ಯಮಾಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಗೃಹವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೂ ತಿಕ್ಕನನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಏಳುಮಾತು ಮೋಟುಮಾತುಗಳು ಕೇಳಬಂ

ದುವು. ತಾಯಿ, ಹೆಂಡತಿ ಸಹ ಎಕ್ಕಸಕ್ಕದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಬಿಸಿನೀರ ಕೊಡವನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಒಂದು ಹುರಿಮಂಚವನ್ನು ಅಡ್ಡವಿಟ್ಟು* ಅರಿಸಿದ ಉಂಡೆಯನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟಳಂತೆ! ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಿಕ್ಕನನು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಇವೇಕೆಂದು ಕೇಳಲು,

ಪಗಟಿಕು ವೆನ್ನಿ ಚ್ಚಿನಚೋ

ನಗರೇ ನಿನು ಮಗತನಂಪು ನಾಯಕು ಲೆಂದುನ್

ಮುಗು ರಾಡವಾರ ಮೈತಿಮಿ

ವಗವೇಟಿಕಿ ಜಲಕಮಾಡವಚ್ಚಿನಚೋಟಿನ್ ||

ಹಗೆಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನುತೋರಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಶೂರರಾದ ನಾಯಕರು ನಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಾವು† ಮೂವರು ಹೆಂಗಸರಾದೆವು. ಇನ್ನು ಸ್ನಾನಮಾಡಬಂದಕಡೆ ನಾಚಿಕೆಯೇಕೆ?

ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಿಕ್ಕನನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು. ಅವನ ತಾಯಿಯು ಭೋಜನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಡೆದ ಹಾಲನ್ನು ಬಡಿಸಿದಳು. ತಿಕ್ಕನನು “ ಹಾಲೇಕೆ ಒಡೆದಿದೆ ? ”ಯೆಂದು ಕೇಳಲು ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳಂತೆ :

* ಬಹಳ ಬಿಸಿಲುದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ತಣ್ಣೀರುಸ್ನಾನವೇ ವಾಡಿಕೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಾವಿಯ ಬಳಿ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನ. ಹೆಂಗಸರು ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ಹುರಿಮಂಚವನ್ನು ಅಡ್ಡ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದುಂಟು.

† ತಿಕ್ಕನನ ತಾಯಿ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ, ತಿಕ್ಕನ, ಒಟ್ಟು ಮೂವರು.

ಅಸವ್ಯ ಶಮುಗ ನರಿವೀರುಲ
 ಮಸಿಪುಚ್ಚ ಕ ವಿಠಿಗಿವಚ್ಚ ಮಗಪಂದಕ್ರಿಯನ್
 ಗಸವುನ್ ಮೇಯಗ ಬೋಯಿನ
 ಪಸುಲುನ್ ವಿಠಿಗಿನವಿ ತಿಕ್ಕ! ಪಾಲುನ್ ವಿಠಿಗೇನ್ ||

ಶತ್ರು ವೀರರನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸದೆ ಎದೆಯೊಡೆದು
 ಹಿಂತಿರುಗಿಬರುವ ಗಂಡು ಹೇಡಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಹುಲ್ಲುಮೇ
 ಯಲು ಹೋಗಿದ್ದ ಹಸುಗಳೂ ಬೆನ್ನೊಡೆದು ಬಂದಿವೆ. ಆದ್ದ
 ರಿಂದ ಹಾಲೂ ಒಡೆದಿದೆ !

ಈ ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ವೀರನಾದ
 ತಿಕ್ಕನನು ಪುನಃ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಭಯಂಕರ ಆವೇಶ
 ದಿಂದ ಹೊಡೆದಾಡಿ ತನ್ನ ಅರಸನಿಗೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ
 ದನಾದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಈ ವೀರನನ್ನು
 ಕುರಿತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೀಗೆ ಹೊಗಳತೊಡಗಿದರಂತೆ :

ಧೈರ್ಯಂಬು ನೀಮೇನ ದಗಿಲಿಯುಂಡುಟಿ ಜೇಸಿ
 ಚಲಿಯಿಂಚಿ ಮಂದರಾಚಲಮು ತಿರಿಗೆ
 ಗಾಂಭೀರ್ಯಮೆಲ್ಲ ನೀಕಡನ ಯುಂಡುಟಿ ಜೇಸಿ
 ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಚೇ ವಾರ್ಧಿ ಕಟ್ಟುವಡಿಯೆ
 ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೀಯುರಸ್ಥಲಿನ ಯುಂಡುಟಿ ಜೇಸಿ
 ಪರಿ ಪೋಯಿ ಬಲಿ ದಾನ ಮಡುಗುಕೊನಿಯೆ
 ಆಕಾರಮೆಲ್ಲ ನೀಯಂದ ಯುಂಡುಟಿಜೇಸಿ
 ಮರುಡು ಚಿಚ್ಚನ ಬಡಿ ಮಡಿಸಿ ಚನಿಯೆ

ದಿಕ್ಕದಂಡನಾಥ! ದೇವೇಂದ್ರಪುರಿಕಿ ನೀ
 ಮರುಗುಟಿಠಿಗಿ ನಗಮು ತಿರುಗುಟುಡುಗು
 ನಬ್ಬ ಕಟ್ಟುವಿಡುಚು ನಚ್ಚುತು ಕೊದ ಮಾನು
 ಮರುಡು ಮರಲ ಗಲುಗು ಮಗಲರಾಜ !

ಗಂಡರ ಗಂಡ, ತಿಕ್ಕದಂಡನಾಥ! ಧೈರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಂದರಾಚಲವು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಚಲಿಸಿ ತಿರುಗಿತು. ಗಾಂಭೀರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರವು ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಕಟ್ಟಬಿದ್ದಿತು. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದುದರಿಂದ ಹರಿಯು ಹೋಗಿ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದಾನಬೇಡಿದನು. ಆಕಾರಸೌಂದರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮನ್ಮಥನು ಕಿಚ್ಚಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತನು. ಆದರೆ ಈಗ ನೀನು ವೇವೇಂದ್ರನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋದ ವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿ ಮಂದರವು ತಿರುಗುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು, ಸಮುದ್ರವು ಕಟ್ಟನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು; ಮಹಾವಿಷ್ಣು ತನ್ನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು; ಮನ್ಮಥನು ಮತ್ತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವನು.

ವೇಮುಲವಾಡ ಭೀಮಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವೀರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಮೈಲಮಭೀಮನೆಂಬ ದಂಡನಾಯಕನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಗರಳಪುಮುದ್ದ ಲೋಹ ಮವಗಾಢಮಹಾರಸಿಕೋಟ್ಟು ಸಮ್ಮೆಟಲಾ
ಹರುಸಯನಾಗ್ನಿ ಕೊಲ್ಮಿ ಯುರಗಾಧಿಪುಕೋಟಿಲು ಸಟ್ಟುಕಾರ್ಲು ದಿ
ಕ್ಕರುಲಯುರಂಬು ದಾಯಿ ಲಯಕಾಲುಡು ಕಮ್ಮರಿ ವೈರಿವೀರ ಸಂ
ಹರಣ ಗುಣಾಭಿರಾಮುಡಗು ಮೈಲಮಭೀಮುನಿ ಖಡ್ಗಸೃಷ್ಟಿಕಿನ್ ||

ವೈರಿ ವೀರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡುವ ಗುಣದಿಂದ ಮನೋಹರನಾದ ಮೈಲಮಭೀಮನ ಖಡ್ಗಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಯಮನೇ ಕವ್ಮಾರ, ಆದಿಶೇಷನ ಕೋರೆಗಳೇ ಇಕ್ಕಳ, ದಿಗ್ಗಜದ ಎದೆಯೇ ಅಡಿಗಲ್ಲು, ಶಿವನ ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಬೆಂಕಿಯೇ ಕುಲುಮೆ, ವಿಷದ ಮುದ್ದೆಯೇ

ಲೋಹ, ವಜ್ರಾಯುಧವೇ ಸುತ್ತಿಗೆ.

ರಾಜದೇವೇಂದ್ರ, ಅಹವೋಪೇಂದ್ರ, ಹಗಲುಗಗ್ಗೋಲು
ರಾಯ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅರಿಯಾ
ವಿಧ್ವಂಸಕನಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಕೀರ್ತಿ ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬು
ವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯರ ಶೌರ್ಯಪರಾಕ್ರಮ
ಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆದ
ಕವಿಯಾರೋ ಎಲ್ಲಿಯವನೋ, ತಿಳಿದುದು. ಮಚ್ಚೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ
ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಚೂಚಿನ ಜಾಲದಾ ಸುಲ್ತಾನ್ನಹಮ್ಮದು

ಪಾದುಸಾಯಿದ ವಾಕು ನೀದುಬಾಕು

ಎದಿರಿನ ಜಾಲದಾ ಯಿಕ್ಕೇರಿ ಶಿವ್ವಪ

ನೇನಿಪಾಲಿಟಿಮಿತ್ತಿ ನೀದು ಕತ್ತಿ

ಕವಸಿನ ಜಾಲದಾ ಮಧುರ ತಂಜಾಪುರೀ

ನೇತಲ ಪೈದೂಟಿ ನೀದು ಬಾರು

ಮಲಸಿನಜಾಲದಾ ರವಣಿಂಚು ರಾಯ ದು

ನೇದಾರುಲಕು ಮಾರಿ ನೀದು ಚೂರಿ

ಪರಸ್ಪಪತುಲೆಂತ ನೀಯಂತ ದೊರಕು ರಾಯ

ಭೇರಿಕಾಭೂರಿಕಾಹಳಾಭೀಲಮಕರ

ಮರು ಬಾಂಕುಶದೋನೇಜ ಮಹಿತಬಿರುದ

ರಾಜದೇವೇಂದ್ರ! ಶ್ರೀದೇವರಾಯಚಂದ್ರ!

ನೀನು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು, ನಿನ್ನ ಬಾಕು
ಸುಲ್ತಾನ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಬಾದುಷಾವಿನ ಎದೆಯನ್ನು ತಾಕು
ತ್ತದೆ. ಇದಿರಾದರೆ ಸಾಕು ನಿನ್ನ ಕತ್ತಿ ಇಕ್ಕೇರಿ ಶಿವಪ್ಪನಾಯ

ಕನ ಪಾಲಿನ ಮೃತ್ಯು. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡರೆ ಗಲಭೆ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೂ ನಿನ್ನ ಚೂರಿಯೇ ಮಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನಮೇಲೆ ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿ ಸೋಕಿದರೂ ಸಾಕು ಮಧುರೆ, ತಂಜಾವೂರು ಮೊದಲಾದ ನಗರಗಳ ರಾಜರನ್ನು ನಿನ್ನ ತುಬಾಕಿಯ ಗುಂಡು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ರಾಜದೇವೇಂದ್ರ, ಶ್ರೀದೇವರಾಯಚಂದ್ರ! ನಿನ್ನಂಥ ದೊರೆಗೆ ಈ ಶತ್ರುರಾಜರು ಯಾವ ಲೆಕ್ಕ ?

೪. ದೇಶವರ್ಣನೆ

ಹಲವು ಕವಿಗಳು ತಾವು ಸಂಚಾರಮಾಡಿದ ದೇಶವನ್ನು ತಮಗೆ ತೋರಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾದರೂ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ತಿಲುಗುದೇಶದ, ಜನರ, ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೊಂಚಮಟ್ಟಿಗೆ ಊಹಿಸಬಹುದು. ರೇನಾಡು ಎಂಬ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಭೋಜನ ರಸಿಕನಾದ ಶ್ರೀನಾಥನು ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ಗರಳಮು ಮ್ರಿಂಗಿತಿ ನಂಚುಂ

ಬುರಹರ! ಗರ್ವಿಂಪಬೋಕು ಪೋಪೋಪೋ ನೀ

ಬಿರುದಿಂಕ ಗಾನವಚ್ಚಿಡಿ

ಮೆದಿಸಿಡಿ ರೇನಾಟಿಜೊನ್ನ ಮೆದುಕುಲು ತಿನುಮಾ ||

ಓ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ! ಆ ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ನುಂಗಿದನೆಂದು
ಗರ್ವಿಸಬೇಡ. ರೇನಾಡಿನ ಈ ಜೋಳದ ಅಗುಳುಗಳನ್ನು ತಿಂದರೆ
ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆ ತಿಳಿದೀತು.

ಕಾಟ್ರಾವುಲಪಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಿಹಿನೀರಿಗೆ ಅಭಾವ.
ಉಪ್ಪುನೀರು ಕುಡಿದು ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಕವಿ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ
ಹೋದಾಗ ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ದೇವಾಸುರುಲಬ್ಧಿ ದರುನ

ನಾವಿರ್ಭೂತಮಯಿ ಹಾಲಾಹಲಮಪುಡು ಮಹಾ

ದೇವುನಕುನ್ ಭೀತಿಲಿ ಕಾ

ಟ್ರಾವುಲಪಲಿ ನೂತುಲಂದು ಡಾಗೆನುಜುಂಡೀ ||

ದೇವತೆಗಳೂ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಸೇರಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆ
ದಾಗ ಹಾಲಾಹಲವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಮಹೇಶ್ವರನು ಅದನ್ನು
ನುಂಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲು ಆ ವಿಷವು ಹೆದರಿ ಓಡಿಬಂದು ಈ
ಕಾಟ್ರಾವುಲಪಲ್ಲಿಯ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಾಡೆಂದು
ಹೆಸರು. ಪಲ್ಲಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ಷಾಮ ಹೆಚ್ಚು. ಬಡತನ ಬಹಳ.
ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಶ್ರೀನಾಥಕವಿಯು ಈ ನಾಡಿಗೆ ಪದೇಪದೇ
ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆತನು ಈ ಪಲ್ಲಾಡನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ
ವೈಖರಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.

ರಸಿಕಡು ಪೋವಡು ಪಲ್ಲಾ

ಡೆಸಗಂಗಾ ರಂಭಯ್ಯನ ನೇಕುಲೆ ವಡುಕುನ್

ವಸುಘೇತುಡೈನ ದುನ್ನುನು

ಗುಸುಮಾಸ್ತ್ರಂಡೈನ ಜೊನ್ನ ಕೂಡೇ ಕುಡುಚುನ್ ||

ರಸಿಕನಾದವನು ಪಲ್ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿ ರಂಭೆಯೇ ಆದರೂ ಹತ್ತಿ ನೂಲಬೇಕು. ರಾಜನಾದರೂ ಉಳ ಬೇಕು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮನ್ಮಥನೇ ಆದರೂ ಜೋಳದ ಕೂಳನ್ನೇ ತಿನ್ನಬೇಕು.

ಪಲ್ನಾಡಿನ ಬಡತನವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಶ್ರೀನಾಥ ನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ' ಪಲ್ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದೂ ಕಾಡಿಗೆ (ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ) ಹೋಗುವುದೂ ಒಂದೇ ' ಎಂಬರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಅಂಗಡಿ ಯೂರಲೇದು ವರಿಯನ್ನ ಮುಲೇದು ಶುಚಿತ್ವಮೇಮಿಲೇ
ದಂಗನ ಲಿಂಪುಗಾರು ಪ್ರಿಯಮೈನವನಂಬುಲುಲೇವು ನೀಟಿಕ್ಕಿ
ಭಂಗಪಡಂಗ ಬಾಲ್ಪಡು ಕೃಪಾಪರು ಲೆವ್ವರುಲೇರು ದಾತ ಲೆ
ನ್ನಂಗನು ಸುನ್ನ ಗಾನ ಪಲ್ನಾಟಿಕಿ ಕಾಟಿಕಿ ಪೋವ ನೇಟಿಕಿನ್ |

ಊರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಿಲ್ಲ. ನೆಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ. ಶುಚಿತ್ವವು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂಗನೆಯರಲ್ಲಿ ಇಂಪಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯವಾದ ಉದ್ಯಾನಗಳಿಲ್ಲ. ನೀರಿಗಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಕೃಪಾಪರರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ದಾತರು ಸೊನ್ನೆ. ಇಂಥಾ ಪಲ್ನಾಡಿಗೆ, ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ, ಏಕೆ ಹೋಗಬೇಕು ?

೫. ನೀತಿಯ ಪದ್ಯಗಳು

ತಿಬಿ, ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಂಥಾ ತ್ಯಾಗಿಗಳು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಭಿಗಳಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.

ಅವರೂ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಅವತಾರವೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿ
 ಗಳಾದ ಕವಿಗಳು ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಂಚ ಹರಡುವ
 ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಭಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ
 ಎರಡು ವಿಧ. ತಾವು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪ
 ದಿದ್ದರೂ ಇತರರು ಯಾರಾದರೂ ದಾನಮಾಡಿದರೆ ತೆಗೆದು
 ಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರು ಒಂದು ಜಾತಿ. ಎರಡನೆಯ ಜಾತಿಯ ಲೋಭಿ
 ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ದಾನಕ್ರಿಯೆಯೇ ಸರಿಬೀಳದು. ಬೇರೆ
 ಯಾರಾದರೂ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡು
 ವುದು ಅವನ ಸ್ವಭಾವ. ಇಂಥವರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ತುರಗಾ
 ರಾಮನ ಕೀರ್ತಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಕೋಮಟಿವೇಮನ ತ್ಯಾಗಮು
 ಭೂಮಿಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಬು ಕಲ್ಪಭೂಜಮುಚೇಂತನ್ |
 ಬಾಮುನ್ನಪಗಿದಿದುರಗಾ
 ರಾಮುಂಡುನ್ನಾಡು ಚೇರರಾಜೆವ್ವರಿಕಿನ್ ||

ಕೋಮಟಿ ವೇಮನ್ನನ ತ್ಯಾಗವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ.
 ಆದರೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅವನ ಬಳಿ
 ಯಲ್ಲಿ ತುರಗಾರಾಮನಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರೂ ವೇಮನ್ನನನ್ನು
 ಸವಿಾಪಿಸುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಲೋಭಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರೆ ತಾನೆ ಅವನು ಧಾರಾ
 ಳಿಯಾಗುತ್ತಾನೆಯೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ದಾತಗಾನಿವಾಣಿ ಖ್ಯಾತಿಗಾನೆನ್ನಿನ
 ದಾತಯತಾನೆವಾಡು ಧರಣಿಲೋನ |
 ಗಡ್ಡಿಪರಕ ಪೀಕಿ ಗಂಗನಲ್ಲಾರ್ಜಿನ
 ದರ್ಭಯಗುನೆ ಯಜ್ಞತಂತ್ರಮುನಕು ||

ದಾತನಲ್ಲದವನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೋಗಳಿದರೂ ಅವನು ದಾನ ಶೀಲನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದರೆ ಅದು ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದರ್ಭೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ ?

ಕೊಡಬಲ್ಲ ಸಮರ್ಥರನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬಡವರನ್ನು ಕೇಳಿ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಅಡುಗದಗವಾನಡುಗಕ
ಬಡುಗಲನಡುಗಂಗ ಲೇಮಿಬಾಸಂಗಲರಾ |
ವಡಗಲ್ಲ ಗಟ್ಟುವಡುನಾ
ಗುಡಿ ರಾಳ್ಳನುಗಟ್ಟಕುನ್ನ ಗುವ್ವಲಚೆನ್ನಾ ||

ಕೇಳತಕ್ಕವರನ್ನು ಕೇಳದೆ ಬಡವರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಬಡತನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬಲ್ಲವೆ? ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅಲಿಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೆ? ಹೀಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬಡವನು ಅಪ್ರಯೋಜಕನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಡವನೇ ವಾಸಿ :

ಕಲಿಮಿಗಲ ಲೋಭಿಕನ್ನನು
ವಿಲಸಿತಮುಗ ಬೀದಮೇಲು ವಿತರಣೆಯೈನನ್ |
ಚಲಿಚಿಲುಮ ಮೇಲುಗಾದಾ
ಕುಲನಿಧಿಯಂಬೋಧಿಕನ್ನ, ಗುವ್ವಲಚೆನ್ನಾ† ||

ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ ಲೋಭಿಗಿಂತ ವಿತರಣೆಯಾದ ಬಡವನೇ ಮೇಲು. ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿಂತ ಚಿಲುಮೆ ಮೇಲಲ್ಲವೆ ?

† ಗುವ್ವಲಚೆನ್ನ ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಅಂಕಿತ.

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರು ಹೆಚ್ಚು, ಅದರೆ ಕುಡಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.
ಚಿಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕೊಂಚವಾದರೂ ಬಹಳ ಸಿಹಿ.

ಬೇಲಿಯೇ ಎದ್ದು ಹೊಲ ಮೇದರೆ ಕಾಪಾಡುವವರು
ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಊರಿನ ಮುಖಂಡರೇ ಅಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ
ಹಾಕಿದರೆ ತಪ್ಪಿಸುವವರು ಯಾರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ
ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಸಾಮಾಜಿಕ ಚರಕು ಮೇಸಿನ
ದೋನುಲು ಪದಿವೇಲು ಚೇರಿ ತ್ರೋಲಂಗಲವಾ
ಗ್ರಾಮಪತಿ ತಗವುದಪ್ಪಿನ
ಗ್ರಾಮಮುಲೋ ನುನ್ನವಾರು ಕಾದನಗಲರಾ ||

ಅನೆ ನುಗ್ಗಿ ಕಬ್ಬು ಮೇಯ ತೊಡಗಿದರೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ
ಸೊಳ್ಳೆ ಸೇರಿ ಅದನ್ನು ಓಡಿಸಬಲ್ಲವೆ? ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಯು
ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವವರು ಅವನನ್ನು ದಂಡಿಸ
ಬಲ್ಲರೆ?

ದೊಡ್ಡ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾರೂ ದೊಡ್ಡ
ವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ :

ಘನಕುಲಮುನ ಪೊಡಮಿನ ದು
ರ್ಮನುಜಡಿಲ ನಿಂದ್ಯುಡಗು ವಮನ ಮೂರ್ಘಮುಖಂ
ಬುನವೆಡಲಿ ಮಂಚಿದಗುನಾ
ವಿನುಮವಹಿತ ಪೊನ್ನುಪಾಟಿ ವೆಂಕಟಮಂತ್ರೀ ||

ಕೆಟ್ಟವನುಷ್ಯನು ದೊಡ್ಡ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ
ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ನಿಂದ್ಯನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಓ ಪೊನ್ನು
ಪಾಡಿನ ವೆಂಕಟ ಮಂತ್ರೀ, ಕೇಳು, ವಾಂತಿಯು ಬಾಯಿಂದ
ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆಯೆ ?

ಐಶ್ವರ್ಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಲಭಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಅಯೋಗ್ಯನು
ಉತ್ತಮನಾಗುತ್ತಾನೆಯೇ ?

ಇತ್ತಡಿ ಪುತ್ತಡಿಯಗುನಾ
ತೊತ್ತದಿ ನಗಲೆನ್ನಿಯಿಡಿನ ದೊರಸಾನಗುನಾ
ಯುತ್ತಮಕುಲುಡಾನಾ ದಾ
ಲತ್ತುನ ದಾದಿರಿಗಿನನು ಗುಲಾಮು ಗುಲಾಮೇ ||

ಹಿತ್ತಾಳೆಯು ಚೆನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತೊತ್ತು ಎಷ್ಟು ಒಡವೆ
ಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡರೂ ತೊತ್ತೇ ಹೊರತು ರಾಣಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಗುಲಾಮನಿಗೆ ದೌಲತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾರಾಡಿದರೂ ಅವನು
ಗುಲಾಮನೇ ಸರಿ.

ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ ಕುಲೋದ್ಧಾರಕರಲ್ಲ :

ಜಲಚರಮು ಲಬ್ಧಿ ಪೊಡಮನೆ
ಜಲರಾಶಿಕೆ ಮೋದಕರುಡು ಚಂದ್ರಂಜೊಕಡೇ
ಕುಲಮುದ್ದರಿಂಪನೊಕಡೇ
ವಿಲಸದ್ಯಶ ! ಪೊನ್ನ ಪಾಟನೆಂಕಟಮಂತ್ರೀ ||

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಷ್ಟು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ !
ಅದರೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷದಾಯಕನು ಚಂದ್ರನೊಬ್ಬನೇ.
ಅದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ ಕುಲೋ
ದ್ಧಾರಕನೊಬ್ಬನೇ ಮಗ.

ಮಾತು ತಪ್ಪಿದವನ ಮರ್ಯಾದೆ :

ಅಡಿನಮಾಟಲು ದಪ್ಪಿನ
ಗಾಡಿದಕೊಡುಕಂಚು ದಿಟ್ಟಿಗಾ ವಿನಿ ಯಯ್ಯೋ
ವೀಡಾ ನಾಕೊಕ ಕೊಡುಕನಿ
ಗಾಡಿದ ಯೇಚ್ಚೆಂಗದನ್ನ ಘನಸಂಪನ್ನಾ ||

ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದವನನ್ನು ಯಾರೋ ' ಕತ್ತಿಯ ಮಗನೇ ' ಎಂದು ಬೈದರು. ಆಗ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ' ಅಯ್ಯೋ, ಇವನೇ ನನಗೊಬ್ಬ ಮಗ ? ಎಂದು ಅತ್ತಿತಂತೆ. ಅಂಥವನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಕತ್ತೆಗೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಕಾರ್ಯಸಾಧಕನ ಲಕ್ಷಣ :

ಚೇತನಗುವಾಡು ಕಾರ್ಯಮು
ಕೈ ತಗ್ಗುನು ವಂಗುಗಾಕ ಯಲ್ಪುಂಡಗುನಾ
ಏತಮುಚಡಿ ದಾ ವಂಗುನು
ಬಾತಾಳಮು ನೀರು ದೆಚ್ಚಿ ಬಯಟು ಚೆಲ್ಲುನ್ ||

ಶಕ್ತನಾದವನು ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ತಗ್ಗುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಅಲ್ಪನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏತದ ಮರ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿದರೂ ಪಾತಾಳದ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಅನ್ನದಾನವೇ ದೊಡ್ಡದು :

ಕೋಟುನುಕೋಟುಲಿಚ್ಚಿನ
ಗೂಟಿಕಿ ಸರಿರಾದು ದೇವಕೋಟುಲು ರಾರಾ
ಪಾಟಿಂಚಿ ಯಜ್ಞವಾಟಿಕಿ
ಗೂಟಿಕಿ ಮಾರ್ಚ್ಚಿ ಕೊಂಡ ! ಗುಣರತ್ನ ನಿಧಿ ||

ಕೊಟ್ಟುನುಕೊಟಿ ಧನ ಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನೆ ಕೂಳಿಗೆ ಸಮನಾ ದೀತೆ ? ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ಉಟಕ್ಕಾಗಿ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ ?

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಹೇಗೋ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ವೇಮನನು ಹಾಗೆ. ಈತನನ್ನು ವೇಮನಯೋಗೀಂದ್ರನೆಂದೂ ಕರೆಯುವು

ಮಂಟು. ಈ ಕವಿಯ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯಕವಾಗಿ “ವಿಶ್ವ
ಸಾಧಿರಾಮ ವಿನರ ವೇಮ” ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿರುತ್ತದೆ. ಈತನ
ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಲೋಭಿವಾಸ ಜಂಪ ಲೋಕಂಬು ಲೋಪಲ
ಮಂದು ವೇಱುವಲದು ಮತಮೆ ಗಲದು
ವೈಕಮಡುಗ ನತಡು ಭಗ್ಗುರುಮನಿ ಚಚ್ಚು ||

ಲೋಭಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಮದ್ದೇ ಬೇಡ;
ಅವನನ್ನು ಹಣಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕು, ಎದೆಯೊಡೆದು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

ಬರಿಯ ಬಾಹ್ಯಾಚಾರದಿಂದ ಲಾಭವಿಲ್ಲ; ಅಂತಶುದ್ಧಿ
ಯಿದ್ದು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇ ಸಾರ್ಥಕ :

ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಲೇನಿ ಯಾಚಾರ ಮದಿಯೇಲ
ಭಾಂಡಶುದ್ಧಿಲೇನಿ ಪಾಕಮೇಲ
ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಲೇನಿ ಶಿವಪೂಜಲೇಲರಾ
ವಿಶ್ವದಾಭಿರಾಮ ವಿನರ ವೇಮಾ ||

ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಆಚಾರದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ?
ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯದೆ ಮಾಡುವ ಅಡಿಗೆಯಂತೆ ಅದು ದಂಡ.
ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಿವನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಫಲವಿಲ್ಲ.

ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸು
ವುದಕ್ಕಿಂತ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಒಂದುಕಾರ್ಯವೇ
ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಂತೆ !

ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗಲಿಗಿ ಚೇಸಿನ ಪುಣ್ಯಂಬು
ಕೊಂಚೆಮ್ಮಿನ ನದಿಯು ಗೊದವ ಕಾದು
ವಿತ್ತನಂಬು ಮುಠ್ರಿ ವೃಕ್ಷಂಬುನಕುನೆಂತ ?

ಅಲದ ಬೀಜ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ಅದರಂತೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಫಲ ಹೆಚ್ಚು.

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮಷವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡುವ ತೀರ್ಥ ಸ್ನಾನ, ಹರಕೆ ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲ ದಂಡ :

ನೀಳ್ ಮುನುಗನೇಲ ನಿಧುಲ ಪೆಟ್ಟಿಗನೇಲ
ಮೊನಸಿ ವೇಲ್ಪುಲಕುನು ಮೊಕ್ಕನೇಲ
ಕಪಟಕಲ್ಮಷಮುಲು ಕಡುಪುಲೋನುಂಡಗಾ ||

ಕಾಪಟ್ಟಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಮಷಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಏನು ಲಾಭ ? ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಏನು ಫಲ ? ಹರಕೆಹೊತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರೆತಾನೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ?

ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ದೈವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ದೇವರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅಲೆಯುವುದು ದಡ್ಡತನ :

ತನದುನಾತ್ಮಯಂದು ದೈವಂಬುಗಲುಗಗ
ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಲಕಿಲ ತಿರುಗು ನರುಡು
ಗಂಧಪುದುನಕಲ ಗಾಡ್ಡೆ ಮೋಸಿನಯಟ್ಟು ||

ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವರಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಅಲೆಯುವವನು, ಎಂದಿಗೂ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣಲಾರನು. ಗಂಧಮರದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ತಿರುಗಿದರೆ ತಾನೆ ಕತ್ತಿಗೆ ಅದರ ವಾಸನೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೆ ?

ಸದಾ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೋಕ್ಷ ಸಿಕ್ಕ
ಲಾರದು :

ನೀಳ್ಳು ಮುನುಗುವಾಡು ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮರುಗಾಡು
ಪೂರ್ಣಮೈನ ಮುಕ್ತಿ ಬೊಂದಲೇಡು
ನೀರುಕೋಡಿ ಯೆಪುಡು ನೀಳ್ಳನು ಮುಸ್ಸದಾ ||

ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವವನು ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮುಕ್ತಿಯೂ ದೊರಕಲಾರದು. ಹಾಗೆ
ದೊರಕುವುದಾದರೆ ನೀರುಕೋಳಿಯು ಸದಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ
ಮುಳುಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ ?

ದೈವಭಕ್ತರಾದವರು ಬರಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ದೇವರನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿ
ದರೆ ಸಾಲದು. ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇವರಿರುವನೆಂಬ
ದನ್ನರಿತು ಜೀವಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು
ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ರಾತಿಬೊಮ್ಮಕೇಲ ರಂಗೈನ ವಲುವಲು
ಗುಳ್ಳು ಗೋಪುರಮುಲು ಗುಂಭಮುಲನು
ಕೂಡುಗುಡ್ಡತಾನು ಗೋರುನಾ ದೇವುಡು ?

ಕಲ್ಲುಬೊಂಬೆಗೆ ಅಂದವಾದ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳೇಕೆ ? ಗುಡಿ
ಗೋಪುರಗಳು, ಕುಂಭ (ನೈವೇದ್ಯ)ಗಳು ತಾನೇ ಏತಕ್ಕೆ ?
ದೇವರೇನು ಕೂಳು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕೋರುತ್ತಾನೆಯೆ ?

ವೇಮನ್ನನು ಸಾಂಸಾರಿಕನೀತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಲವು
ಪದ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ.

ಅಲಿವಂಕವಾರ ಲಾತ್ಮಬಂಧುವುಲೈರಿ
ತಲ್ಲಿವಂಕವಾರು ತಗಿನಪಾಟಿ
ಕಂಡ್ರಿವಂಕವಾರು ದಾಯಾದುಲೈರಯಾ

ಹೆಂಡತಿಯ ಕಡೆಯವರು ಸ್ವಂತ ನೆಂಟರು. ತಾಯಿಯ ಕಡೆಯವರು ಏನೋ ತಕ್ಕವುಟ್ಟಿಗೆ. ಅದರೆ ತಂದೆಯ ಕಡೆಯವರು ಮಾತ್ರ ದಾಯಾದಿಗಳಾದರಯ್ಯ !

ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಮಿಕ್ಕ ಬಂಧುವರ್ಗದವರನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿ ದುಃಖ ಕ್ಷೇಡಾಗುವನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಈ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಅಲಿಮಾಟಲುವಿನ ಯನ್ನ ದಮ್ಮುಲ ರೋಸಿ
ವೇಟುಪಡುಚುನುಂಡು ವೆಟ್ರಿಜನುಡು
ಕುಕ್ಕ ತೋಕಬಟ್ಟ ಗೋದಾವರೀದುನು ||

ಹುಚ್ಚುಮನುಷ್ಯನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತುಕೇಳಿ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಮೇಲೆ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡು ಬೇರೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ನಾಯಿಯ ಬಾಲಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋದಾವರೀ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಈಜುವ ಪ್ರಯತ್ನದಂತೆ ಹಾನಿಕರವಾದ ಕೆಲಸ.

ಹೀಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಕೆಡುವವರು ಒಂದು ಜಾತಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯವರು ಇದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ವಿರೋಧ. ಹೆಂಡತಿ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಸೆಕ್ಷೆ :

ಅಲುರಂಭಯ್ಯ ನನಶೀಲವತಿಯ್ಯನ
ಜಾರಪುರುಷುಡೇಲ ಜಾಡಮಾನು
ಮಾಲವಾಡ ಕುಕ್ಕ ಮುರುಕಿನಿ ವಿಡುಚುನಾ ||

ಹೆಂಡತಿ ರಂಭಿಯ ಹಾಗೆ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಬಹಳ ಶೀಲವತಿಯಾದರೂ ಜಾರಪುರುಷನು ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನೇಕೆ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ? ಹೊಲೆಯನ ನಾಯಿ ಹೊಲಸನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆಯೆ ?

ಈ ಬಗೆಯಾದ ಕೊರತೆಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ
ಸುಖವಾದದ್ದು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ :

ಸುಗುಣವಂತುರಾಲು ಸುದತಿಯೈ ಯುಂಡಿನ

ಬುದ್ಧಿಮಂತು ಲಗುಚು ಬುತ್ತುಲೊಸ್ಸ

ಸ್ವರ್ಮೇಟಿಕಯ್ಯ ಸಂಸಾರಿಕಿಂಕಸು

ಸುಗುಣವತಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ಮಕ್ಕಳು
ಇದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಸಂಸಾರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗತಾನೆ ಏಕೆ ?

ಆದರೆ ಈ ಭಾಗ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕು ?
ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಅಯೋಗ್ಯನಿದ್ದುಬಿಡು
ತ್ತಾನೆ.

ಎಂಡಿನ ಮಾನೊಕಟಿಡವಿಸಿ

ನುಂಡಿನನಂದಗ್ಗಿ ಬುಟ್ಟಿಯೊಪ್ಪು ನು ಚೆಲ್ಲು ನ

ದಂಡಿಗಲ ವಂಶಮೆಲ್ಲನ,

ಚಂಡಾಲುಂಡೊಕಡು ಪುಟ್ಟಿ ಚೆಡುವುನು ನೇಮಾ ||

ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಣಗಿದ ಮರವೊಂದಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲ ಬೆಂಕಿ
ಹುಟ್ಟಿ ಗಿಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ
ದೊಡ್ಡವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಂಡಾಲನು ಹುಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಕಂಡವರ ಒಡವೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎಂಥವರಿಗೂ ಆಸೆ.
ತಾವೇ ಬಹಳ ಸಿರಿವಂತರಾಗಿದ್ದರೂ ಬಡವರಾದ ಇತರರ
ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಯೋಚನೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು
ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಕೆಟ್ಟಚಾಳಿಯಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ
ಇದಕ್ಕೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾರೆಯಂತೆ !

ಕನಕಪರ್ವತಮುನಿ ಗಾಪುರು ಬುಂಡಿನ
ನನಿಮಿಷೇಶ್ವರುನಕು ನಾಸಪೋಷು
ಕನಕ ಕುಂಡಲಮುಲು ಕರ್ಣುನಿ ನಡುಗಡಾ ||

ಚಿನ್ನದ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆಸೆ
ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಚಿನ್ನದ
ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಬೇಡಲಿಲ್ಲವೆ?

ಇಂದ್ರನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ
ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಈ ದುರಾಸೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ :

ಪಾಲಸಾಗರಮುನಿ ಪವ್ವಳಿಂಚಿನಹರಿ
ಗೊಲ್ಲಪಲ್ಲೆ ಪಾಲು ಗೋರನೇಲ
ನೆದುಟವಾರಿ ದ್ರವ್ಯಮೆಲ್ಲವಾರಿಕಿನಿ ದೀಪೆ ||

ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪವ್ವಳಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು
ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಕೋರಬಹುದೆ? ಕಂಡವರ ದ್ರವ್ಯವು
ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿಹಿಯೆ !

ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರವರಿತು ಉಪದೇಶಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು
ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬಾರದು.
ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಉಪದೇಶಕರಿಗೇ ಹಾನಿ :

ತನಮು ಬಾಗು ಗೋರಿ ಧರ್ಮಂಬು ಸೆಸ್ತಿನ
ದಿಟ್ಟುಚುಂದ್ರ ಮೊಡಿಕುಲೆಟ್ಟಿಯೆದುಟ
ಗಡ್ಡಿವೇಯ ಪೋಟ್ಟ ಗೊಡ್ಡ ಕೊಮ್ಮಾಡಿಂಚು ||

ಅವನ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಯಿಂದಲೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ
ಮೂರ್ಖನು ಇದಿರಿಗೇ ಬಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಹಾಯುವ ದನಕ್ಕೆ
ಹುಲ್ಲುಹಾಕಿದರೂ ಅದು ಕೊಂಬಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದಮಟ್ಟಿಗೂ ಯಾರಿಗೂ ಉಪದೇಶವಾಡದೆ ಇದ್ದು
ಬಿಡುವುದೇ ಜಾಣತನವೆಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಎಪ್ಪಟಕೆಯ್ಯದಿ ಪ್ರಸ್ತುತ
ಮಪ್ಪಟ ಕಾಮಾಟಲಾಡಿ ಯನ್ಮುಲ ಮನಮುಲ
ನೊಪ್ಪಿಂಪಕ ತಾನೊಪ್ಪಕ
ತಪ್ಪಿಂಚುಕ ತಿರುಗುವಾಡು ಧನ್ಯುಡು ಸುಮತೀರ್ಯ ||

ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾತು ಅಗತ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು
ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸದೆ ತಾನೂ
ನೋಯದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗುವವನು ಧನ್ಯನು.

೬. ಸಂಕೀರ್ಣ

ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಮೋಹವಿದ್ದ ಕವಿಯೊ
ಬ್ಬನು ಅದರ ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿ
ವ್ದಾನೆ :

ಪಂತಲೂಟೀಘೋರಪಂತಿ ಹರೈಕ್ಕಂಬು
ಕುಪ್ಪರೋಗುಚಲಕುಲಿಶಧಾರ
ಪೀನಸಾಂಡಜ ಭೂರಿವೈನತೇಯಸ್ವಾಮಿ
ವಾತಾಟಿವೀದಾವ ವಹ್ನಿಕೀಲ

§ ' ಸುಮತಿ ' ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಅಂಕಿತ.

ಜಲದೋಷ ಹಿಮಪೂರ ಚಂಡಾರ್ಕ ಕರರೋಚಿ

ಬಹುಳ ಕಾಸಾಂಬೋಧಿಬಾಡಬಂಬು

ಉರುತರಾಜೀರ್ದೈಣ ಗುರುತರವ್ಯಾಘ್ರಂಬು

ಮುಖರೋಗನಿಖಿಲಜೀಮೂತಪವನ

ಮನಗ ವಾರ್ತಕುನೆಕ್ಕಿ ತಿವಖಿಲಜನುಲ

ಜೀವರಕ್ಷಣದಿವ್ಯ ಸಂಜೀವಿವಗುಚು

ಬ್ರಹ್ಮ ತಿಂಪಗ ಸಕಲದಿಕ್ಸ್ತುತುಲಸಭಲ

ನೂರ್ಮಿತಂಬಗುನೀರಾಕ ಯೋಪೋಗಾಕ.

ಓ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪೆ ! ನೀನು ಹಲ್ಲುನೋವೆಂಬ ಮದ್ವಾನೆಗೆ ಸಿಂಹ. ಕುಷ್ಠರೋಗವೆಂಬ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ವಜ್ರಾಯುಧ. ಪೀನಸ ರೋಗವೆಂಬ ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವೈನತೇಯ (ಗರುಡ) ಸ್ವಾಮಿ ! ವಾತರೋಗವೆಂಬ ಕಾಡಿಗೆ ದಾವಾನ್ನಿ. ಜಲದೋಷವೆಂಬ ಹಿಮಸಮೂಹಕ್ಕೆ ನೀನು ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿ. ಕಾಸ (ಕೆಮ್ಮು) ರೋಗವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಬಡಬಾನ್ನಿ. ಹೆಚ್ಚಾದ ಅರ್ಜೀರ್ಣವೆಂಬ ಜಿಂಕೆಗೆ ನೀನು ದೊಡ್ಡ ಹುಲಿ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗಗಳೆಂಬ ಮೋಡಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬಿರುಗಾಳಿ ನೀನು ! ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ರೀತಿಯು ಸಮಸ್ತ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ. ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಪತಿಗಳ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ದಿವ್ಯಸಂಜೀವಿನಿ ಯೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.*

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವೇ

§ ಈ ಕವಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನಂಬಿ ಯಾರೂ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅದು ಅಪವೃತ್ಯವಾದೀತು !

ವಾಧಿದೇವತೆಗಳೂ ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ! ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವೇನಿದೆ ?

ಗುಂಜಾನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯು ಗುಲಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟಾಚಲಪತಿಯ ವರದಹಸ್ತವು ನೆಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜಗನ್ನಾಥದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಸೊಂಟದಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಗರುಡನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಹಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹೊಗೆಯಸೊಪ್ಪನ್ನು ಹೊಗಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :

ಧರಣೀಜನುಲಕೆಲ್ಲ ಗುರಿಗಿಂಜಮಾಧವಂ

ಡಿದಿ ನಶ್ಯಮನಿ ಕರಂಜಿನಯ ಜೂಪೆ

ಈನಶ್ಯದಳವೃಕ್ಷ ಮಿಟಗಲದಂಚುನು

ಶೇಷಾಚಲೇಶುಂಡು ಕ್ಷಿತಿನಿ ಜೂಪೆ

ಈ ನಶ್ಯದಳವೃಕ್ಷ ಮಿಂತ ಯೆತ್ತಂಚುನು

ಘನಜಗನ್ನಾಥುಂಡು ಕಟಿನಿ ಜೂಪೆ

ಈನಶ್ಯದಳವಿದಿ ಯಿಂತ ವೆಡಲ್ಪಂಚು

ವಿನತಜಿಡ್ಡಡು ಕರಂಜಿನಯ ಜೂಪೆ

ದೇವತಾವಳಿ ವರ್ಣಂಚಿ ತೆಲುಪುನಟ್ಟಿ

ಯಿಟ್ಟಿಮಹಿಮಂಬು ಗಲದೀನಿ ನೆವ್ವರೇನಿ

ಯೆಱುಕ ಲೇಕ ನಿಂದಿಂಚಿದರೇನೋ ಯನುಚು

ಚೆಲಗಿ ವೀರಾಂಜನೇಯುಂಡು ಚೇಯಿಯೆತ್ತೆ.

ಗುಲಗಂಜಿಮಾಧವನು (ಗುಂಜಾನರಸಿಂಹ) ' ಇದು ನಶ್ಯ '

ಎಂದು ಕೈ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಶ್ಯದಳದ ವೃಕ್ಷವು 'ಇಲ್ಲಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಶೇಷಾಚಲಸ್ವಾಮಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಈ ನಶ್ಯದಳವೃಕ್ಷವು 'ಇಷ್ಟು ಎತ್ತರ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಜಗನ್ನಾಥಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ಸೊಂಟವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಶ್ಯದಳವು 'ಇಷ್ಟು ಅಗಲ' ಎಂದು ವಿನತೆಯ ಮಗ (ಗರುಡ)ನು ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ, ಮಹಿಮಾಯುಕ್ತವಾದ, ಈ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪನ್ನು ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರಾದರೂ ನಿಂದಿಸುವರೇನೋ ಎಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ವೀರಾಂಜನೇಯನು ಕೈಯೆತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಇನ್ನು ತಗಣಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಿ :

ಶಿವುಡದ್ರಿನಿ ಶಯಸಿಂಚುಟಿ

ರವಿಚಂದ್ರರು ಮಿಂಟನುಂಟಿ ರಾಜೀವಾಕ್ಷುಂ

ಡವಿರಳಮುಗ ಶೇಷುನಿಪೈ

ಬವಳಿಂಚುಟಿ ನಲ್ಲಿಬಾಧ ಪಡಲೇಕ ಸುನಿಾ ||

ತಗಣಿಯ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಶಿವನು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವುದು. ರವಿಚಂದ್ರರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವುದೂ ಮಹಾವಿಷ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾವಿನ ಮೇಲೆ ಪವ್ವಳಿಸುವುದೂ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ !

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಗಸನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳದವರಿಲ್ಲ. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತುವರೇ ಬಹಳ. ಅನೇಕ ಜನರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿದ ಒಂದು ಭಾವವೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿದೆ.

ಚಾಕಿವಾಸತೋಡಿ ಜಗಡಾಲು ಪಡಲೇಕ
ಸಿರಿಗಲಾಡು ಪಟ್ಟು ಚೀರಗಟ್ಟಿ
ಶಿವುಡು ತೋಲುಗಪ್ಪೆ ಸೀ ಯನಿ ಮದಿಲೋಸಿ
ಭೈರವುಡು ಚೀರ ಪಾರವೈಚಿ ||

ಆಗಸನ ಸಂಗಡ ಜಗಳವಾಡಲಾರದೆ ಸಿರಿಯುಳ್ಳವನು
(ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ) ರೇಷ್ಮೆಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟು; ಶಿವನು ಚರ್ಮವನ್ನು
ಹೊದ್ದುಕೊಂಡ. ಭೈರವನಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳ ರೋಸಿ
ಹೋಗಿ 'ಭೀ' ಎಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಬಿಸಾಟುಬಿಟ್ಟನು.

ನನೆಯೇ ದೇವೇಂದ್ರಪದವಿಯಂತೆ! ಕೇಳೆ!

ತೀಟಗಲ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಕೆ
ನೀಟುಗಲುಗುಗೋಳ್ಳು ವೇದಿನೀಳ್ಳು ಲಭಿಂಪನಾ
ದಾಟಿಂಚಿ ಬಯಕಸಾಗಿನ
ದೀಟಿಯೆ ವೇವೇಂದ್ರಪದವಿ ತಿರಮುಗ ಜಗತಿನ್ ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನೆಯುಳ್ಳ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗೆ ಉದ್ದವಾದ
ಉಗುರುಗಳು, ಬಿಸಿನೀರು ಲಭಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆರೆಯ ತೊಡಗಿದರೆ
ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನನೆಯೇ ದೇವೇಂದ್ರಪದವಿಯೆಂದೆನ್ನಿ
ಸುತ್ತದೆ!

ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಗಲು ಬೇರೇನೂ ಮಾರ್ಗತೋರದೆ
ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಪೆದರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಫಲವಾಯಿತೋ
ತಿಳಿಯದು :

ತಲಸುನ್ನ ಜಲಮಿಂತ ತೊಲಕಿಪೋಯಿನ ಯಂತ
ಜನ್ನಿಪೈದಲಿ ಮೈ ಕೃಶಿಂಚುನನಿಯೊ

ಜಡುನುನ್ನ ಮೊಗುಲಿಂತ ಜಾರಿ ಪೋಯಿನ ಯಂತ

ಸಿಗಚಕ್ಕ ದನಮು ಕೊಂಚಿಮಗುನನಿಯೊ

ಪೊದಿನುನ್ನ ರಸಮಿಂತ ಪೊಂಗಿಪೋಯಿನಯಂತ

ಕ್ರೊತ್ತಮಾಮಬಲಂಬು ಕ್ರುಂಗುನನಿಯೊ

ಗಿರಿನುನ್ನ ಮಂಚಿಂತ ಕರಗಿಪೋಯಿನಯಂತ

ಪಟ್ಟಿಂಪುಚೆಲಿತಂದ್ರಿ ಬಡಲುನನಿಯೊ

ಧರನನಾವೃಷ್ಟಿ ಬಾಧ ಪಾಲ್ವಡಿಚೆಡೇನಿ

ನೀರಥಪು ಸೊಂಪು ವಮ್ಮಗು ನೀವ.ಡಿಂದಿ

ವಜ್ರಚೇಬಡು ನೀವಿಲ್ಲ ವಜ್ಜಿ ಗಲಯು

ನೀಪಶುಪತಿತ್ತಮುನು ಜೆಡು ನೀಲಕಂಠ.

ಹಿ ನೀಲಕಂಠ! ನಿನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿನ ನೀರು ಒಂದಿಷ್ಟು
ತುಳುಕಿಹೋದರೆ ನಿನ್ನ ಕಿರಿಹೆಂಡತಿ (ಗಂಗೆ) ಯ ಮೈ ಕೃಶವಾ
ಗುವುದೆಂತಲೆ? ನಿನ್ನ ಜಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೋಡ ಕೊಂಚ ಜಾರಿ
ಹೋದರೆ (ಶಿವನಿಗೆ ವೈದ್ಯಮಕೇಶನೆಂದು ಹೆಸರು. ಆಕಾರವೇ
ಅವನ ಕೂದಲು) ನಿನ್ನ ಶಿಖೆಯ ಅಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವು
ದೆಂತಲೆ? ಜಡೆಗಳ ಹೊದಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಸ (ನೀರು) ಕೊಂಚ
ಉಕ್ಕಿಹೋದರೆ ಚಂದ್ರನ ಬಲವು ಕುಗ್ಗುವುದೆಂತಲೆ? ಜೆಟ್ಟಿದ
ಮೇಲಿನ ಮಂಜು ಕೊಂಚ ಕರಗಿದರೆ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟದರಾಣಿ
(ಪಾರ್ವತಿ) ಯ ತಂದೆ ಹಿಮವಂತನು ಬಡಕಲಾಗುವನೆಂದೆ?
ಈ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ಆಗಲಿ, ನೀನು ಈ ಧರೆ
ಯನ್ನು ಅನಾವೃಷ್ಟಿದೋಷಕ್ಕೀಡುಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ರಥದ
(ಭೂಮಿ) ಸೊಂಪು ವೃಥಾನಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ವೈದುನ-
ವೈನಾಕ-ಇಂದ್ರನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನ ಬಿಲ್ಲು-

*ಬಂಗಾರದಬೆಟ್ಟ—ಬೆಂಕಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. (ಲೋಕದ ಜನ ದಾರಿ ದ್ರೃದೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನವನ್ನೆಲ್ಲ ಕರಗಿಸುವರೆಂದು ಭಾವ) ನಿನ್ನ ಪಶುಪತಿತ್ವವೂ ಕೆಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ನೀರಿಗಾಗಿ ಶಿವನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದವರು ಬಹಳ. ಶಿವ ನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀನಾಥಕವಿಯು ಕೂಡ ಒಂದುಸಲ ಪಲ್ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾಹಕ್ಕೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ :

ಸಿರಿಗಲವಾನಿಕಿ ಜೆಲ್ಲು ನು

ತರುಣುಲು ಪದಿಯಾಱುವೇಲ ದಗ ನೆಂಡ್ಲಾಡನ್

ದಿರಿಪಮುನ ಕಿಡ್ಲ ರಾಂಡ್ರಾ

ಪರಮೇಶಾ ! ಗಂಗ ವಿಡುಮು ಪಾರ್ವತಿ ಚಾಲುನ್ ||

ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳವನು (ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರೀತಿ) ಹದಿನಾರುಸಾವಿರ ತರುಣಿ ಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ತಿರುಸಗಾರನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರೇಕೆ? ಪರಮೇಶಾ, ಗಂಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ; ನಿನಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯೊಬ್ಬಳು ಸಾಕು !

ಅರಸಿಕರಿಗೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೌರ್ಭಾ ಗ್ಯವು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅನೇಕರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷಯ. ದಡ್ಡನಿಗೆ ಕಾವ್ಯಸ್ವರಸ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಾದರೂ ವಾಸಿ ಯೆಂಬುದಾಗಿ ಒಬ್ಬ ತೆಲುಗು ಕವಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ :

*ಈಶ್ವರನು ತ್ರಿಪುರಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದಾಗ ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನೇ ಧನುಸ್ಸನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದನು.

ಕವಿತಾಲಕ್ಷಣ ಮೆಡುಗನಿ
 ಯವಿವೇಕಿಕಿ ಬದ್ಯಮಿಚ್ಚಿ ಯಡುಗುಟಿಕಂಟಿನ್
 ಚವಿಲೆಗೊನಿ ದಂಡೆಗೈಕೊನಿ
 ಭುವಿಲೋ ಹರಿದಾಸುಡೈನ ಬುಣ್ಣಮೆ ದಕ್ಕೇನ್ ||

ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅರಿಯದ ಅವಿವೇಕಿಗೆ ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನಲ್ಲಿ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಬಯಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಜೋಳಿಗೆ ತಂಬೂರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹರಿದಾಸನಾಗುವುದು ವಾಸಿ ; ಪುಣ್ಯ ವಾದರೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯವು ಎಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ ವಕ್ರಸ್ವಭಾವದ ಮನುಷ್ಯರು ಅದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ಹುಡುಕದೆ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಗುಣವನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪಂಡಿತಮನ್ಯರ ವರ್ಣನೆಯಿದು :

ನಕ್ಕಲು ಬೊಕ್ಕಲು ವೆತಕುನು
 ಅಕ್ಕುತಿತೋ ನೂರಬಂದಿಯಗಡಿತವೆತಕುನ್
 ಗುಕ್ಕಲು ಚೆಪ್ಪುಲು ವೆತಕುನು
 ದಕ್ಕಿನಾ ಲಂಜೆಕೊಡಕು ತಪ್ಪೇ ವೆದಕುನ್ ||

ನರಿಗಳು ಬಿಲಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ಊರಹಂದಿಗಳು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಕಂದಕವನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ನಾಯಿಗಳು ಚಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ಅಯೋಗ್ಯಮಗನು ತಪ್ಪನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾನೆ !

ಯಾರೋ ಭೋಜನಪ್ರಿಯನಾದ ಕವಿ ಬೇರೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ತರಕಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲದ ಊಟಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ

ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಜಿಕೆಗೀಡಾದ ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ಅವನು
ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮವಿದು—

ಕಠಿನಂಪು ಜೊನ್ನಲ ಕಟುಕುಕುಡ್ಡುಲಸೂಚಿ
ವಕ್ತಮಾ ! ಭಯಪಡವದ್ದು ಸುಮ್ಮ
ನಾನಾರುಚುಲಿ ಗೋರು ನಾಲುಕಾ ನೀವೇನಿ
ಸಂದೇಹಪಡವದ್ದು ಚಪ್ಪರಿಂಚು

ಎನ್ನ ದುಗಡಿಚೀಯ ನೆಡಿಗನೆಪ್ಪಿಲೆಯನಿ
ಕುಡಿಹಸ್ತಮಾ ! ನೀವು ಇಡಿಯಬೋಕು
ಕಮ್ಮನಿವಾಸನಲಿ ಗ್ರಕ್ಕು ನತೇಟ್ಟಿಡಿ
ಗರ್ಭಮಾ ! ಕುಟುಕುಟಕಾಕಯುಂಡು.

.....
.....

ವಚ್ಚು ಬಹುಧಾನ್ಯ ನಾಮವತ್ಸರಂಚು
ಕಾಯಗೂರಲು ಮನಕು ನಿಕ್ಕ ಮುಗ ಗಲ್ಲು.

ಈ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಜೋಳದ ಕಡುಬುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಓ
ಬಾಯೇ ನೀನು ಹೆದರಬೇಡ! ನಾನಾ ರುಚಿಗಳನ್ನು
ಕೋರುವ ನಾಲಿಗೆಯೇ, ನೀನು ಸಂದೇಹ ಪಡಬೇಡ, ಚಪ್ಪ
ರಿಸು! ಎಂದೂ ತುತ್ತವಾಡಿ ಅರಿಯನಲ್ಲಾ ಹೇಗೋ,
ಎಂದು ಓ ಬಲಗೈಯೇ, ನೀನು ಅಂಜಬೇಡ! ಕಮ್ಮಗಿನ
ಸುವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಓ ಹೊಟ್ಟೆಯೇ! ನೀನು ಒದ್ದಾ
ಡಬೇಡ. ಬರುವ ಬಹುಧಾನ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನಿಶ್ಚಯ
ವಾಗಿಯೂ ಕಾಯಿಪಲ್ಯ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ಸದಾ ಭೋಜನೈಕಪರಾಯಣರಾದ ಯಾರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ರನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಅಪೂಪಸೂಪ ಸಪ್ತಾಂಗ ಭಂಜನುಲಾರ

ಅಜ್ಞ ಸಾಗರ ಬಡಬಾಗ್ನಿಲಾರ

ಶ್ರಾದ್ಧಾನ್ನ ಭುಕ್ತಿ ವಿಚಾರತತ್ಪರುಲಾರ

ಸಚ್ಚೈರುಚುಲಕು ಮೆಚ್ಚುಲಾರ

ಪೂರುಗೂರು ತಿಂಡಿಕಿ ಪೊಡುಪುಚುಕ್ಕಲ್ಲಾರ

ನೇರೊಕ್ಕಚೋ ವಾಯುನೇಗುಲಾರ

ಪಾನಕಪಾಹಿಸೀ ಮಾನಭಂಜನುಲಾರ

ಚೊಬ್ಬಟ್ಟ ದೊಂತುಲ ಕುಬ್ಜುಲಾರ

ತಕ್ರಸಾಗರ ವಾತಾಪಿದಮನುಲಾರ

ಜಜ್ಜು ಪಾರಿನವ್ರೇಲುಡು ಜೊಜ್ಜುಲಾರ

ದಿನದಿನಮು ತದ್ವಿನಮು ಕೋರು ಧೀರುಲಾರ

ಪಾಣಿತೇರಯ್ಯ ! ಸಾಪಾಟುಬಾಸಲಾರ !

ಓ ಸಾಪಾಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ ! ನೀವು ಕಜ್ಜಾಯ ಮುಂತಾ
ದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಪ್ತಾಂಗ (ರಾಜ್ಯ) ವನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸ
ಬಲ್ಲೀರಿ. ತುಪ್ಪವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನೀವು ಬಡಬಾಗ್ನಿಗಳು.
ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರಾದ್ಧಾನ್ನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರು
ವಿರಿ; ಮತ್ತು ಚಟ್ಟಿಗಳ ರುಚಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತೀರಿ. ನೆರೆಯೂರಿನ
ತಿಂಡಿಗೆ ನೀವು ಉಲ್ಕಾಪಾತಗಳಂತೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಹಾಜರಾಗು
ವಿರಿ, ಪಾನಕಪಾತ್ರೆ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದರೂ ನೀವು ಅದರ
ಮಾನಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಿರಿ. ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ
ನೀವು ವಾತಾಪಿದಮನರಂತೆ ! ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಶ್ರಾದ್ಧ ಭೋಜನ
ವನ್ನೇ ಕೋರುವ ಧೀರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ನಿಮಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ !

ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉದಾತ್ತವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿ ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ನಾಯಕರಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ :

ನಿರ್ದ್ರವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಿಶಿತದಂಷ್ಟುಲಬೂನಿ
ಭೇದಿಂಚು ನೆಟುವಂಟಿ ಗಾಡೆಲೈನ
ದಾರುಣೋದ್ಯದ್ದಂತತತಿಚೇತ ಖಂಡಿಂಚು
ಗುರುತುಗಾ ನೆಟುವಂಟಿ ಕೋಕಲೈನ
ಪಟಿಸುರಂಗಾಗಾರ ಭರಿತಂಬುಗಾ ದ್ರವ್ವ
ಬೊಂಕಾನ ನೆಟುವಂಟಿ ಭೂಮಿನೈನ
ಕೀಚು ಕೀಚು ಧ್ವನಿಪ್ರಾಚುರ್ಯ ಮಹಿಮಚೇ
ವೃಂಚು ನೆಟುವಂಟಿ ವಾರಿನೈನ
ಅತಡು ಸಾಮಾನ್ಯಜೇ ಸರೇಂದ್ರಾಲಯಾಂತ
ರಂತರಾನೇಕ ಪೇಟಿಕಾಕ್ರಾಂತವಸ್ತು
ಹರಣಸುರಧಾಣಿ ಯವ್ವಿ ನಾಯಕುಪತಾಣಿ
ಚಾರುತರ ಮೂರ್ತಿ ಮೂಷಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಮೂಷಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವಿಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಹರಿತವಾದ, ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಎಂಥ ಭದ್ರವಾದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೂ ದರೂ ಭೇದಿಸುತ್ತಾನೆ; ಎಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಅವನು ತನ್ನ ಭಯಂಕರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ; ಎಂಥ ಗಟ್ಟಿ ನೆಲದಲ್ಲಾದರೂ ಅವನು ದೊಡ್ಡ ಸುರಂಗಗಳನ್ನು ತೋಡುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವರನ್ನೇ ಅದರೂ ಅವನು ' ಕೀಚು ಕೀಚು ' ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ

ವರ್ಣಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನೇನು ಸಾಮಾನ್ಯನೇ? ರಾಜಾಂತಃ ಪುರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೊಳಗಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸುವನು. ಅವನು ಆ ವಿನಾಯಕನಿಗೆ ಲಾಕಣಾ ಕುದುರೆ! ಮಹಾ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿ ನಮ್ಮ ಮೂಷಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ !

ಇನ್ನು ಮಾರ್ಜಾಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಹಾ ಶೌರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ :

ಕ್ಷೀರಘಟಾಂಬುಧಿಸ್ಥಿತಿಕುಂಭಸಂಭವ

ಬದುಮೂಷಕೋರಗಪಕ್ಷಿರಾಜ

ಶುಕಕುಲಮತ್ತೇಭನಿಕರಕಂಠೀರವ

ಶಲಭಸಂಕುಲವನಜ್ವಾಲಕೀಲ

ವೃಶ್ಚಿಕದಾನವವಿಷ್ಣು ಸುದರ್ಶನ

ವಾಯುಸಮೇಘದುರ್ವಾರಸವನ

ಕುಕ್ಕುಟಸರ್ವತಘೋರವಜ್ರಾಯುಧ

ರಾದ್ರಾಂಧಕಾರ ಮಾರ್ತಾಂಡತೇಜ

ವ್ಯಾಘ್ರಕುಲ ಮಾತುಲಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀಘ್ರಗಮನ

ಪೈನಮುಲದೊತ್ತಿ ದೊತ್ತುಲ ಪಾಲಿನಿತ್ತಿ

ರಮ್ಯತರಮೂರ್ತಿ ನಖರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಕೀರ್ತಿ

ಸಕಲಗೃಹವರ್ತಿ ಮಾರ್ಜಾಲಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಮಾರ್ಜಾಲನು ಹಾಲಿನ ಮಡಿಕೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ ಪಾಲಿಗೆ ಆಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿ.¹ ಇಲಿಗಳು ಹಾವುಗಳಾದರೆ

¹ ಆಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಯು ಒಂದುಸಲ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಆಘೋಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಇವನು ಸುಕ್ಷಾತ್ ಗರುಡ. ಗಿಳಿಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಮದ್ದಾನೆ
ಗಳ ಗುಂಪೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ಇವನು ಸಿಂಹ. ಪತಂಗ
ಗಳ ಕಾಡಿಗೆ ಇವನು ಕಾಳ್ಕಿಚ್ಚು. ಚೀಳುಗಳೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಜಾಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ವಿಷ್ಣುಚಕ್ರ! ಕಾಗೆಗ
ಳೆಂಬ ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಇವನು ಜಂಝಾವಾತ. ಕೋಳಿಗಳೆಂಬ
ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಇವನು ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧ.
ಕ್ರೂರವಾದ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಇವನು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನು. ಇಂಥ
ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಜಾಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಹುಲಿ ಜಾತಿಗೆ ಸೋದರ
ಮಾವ! ಮಹಾ ವೇಗವಾದ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳ ಇವನು ಇತರರ
ಪ್ರಯಾಣಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ. ಇವನ ರೀತಿಯೆಲ್ಲ ಇವನ ಉಗುರು
ಗಳಿಂದಲೇ ಬಂದದ್ದು. ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗ
ಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಾನೆ!

ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಅನುಭವವು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ,
ಇತರರಿಗೂ ಇದೆ. ಅದರ ಬೇಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೆಂದ ಕವಿಗಳು
ಆ ಬವಣೆಯನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಧನಮು ಲೇಖಿಯನೆಡಿ ದಾವಾನಲಂ ಬದಿ
ತನ್ನ ಜಿಹುಚು ಮಿಹಿ ದಾವುಚಿಹಿ.ಚು
ಧನಮು ಲೇಖಿ ವದಿಧಿ ದಲಚನ ಪಾಪಮು.

ಬಡತನವೆಂಬುದು ಕಾಳ್ಕಿಚ್ಚು. ಅದು ತಾನು ಸುಡುವುದ
ಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ ಸುಡುತ್ತದೆ. ಬಡತನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿ
ನಲ್ಲಿ ನೆನಸಿಕೊಂಡರೂ ಮಹಾಪಾಪ.

ವಿತ್ತಹೀನವೈನ ವೇಳಲಂದುನು ತಲ್ಲಿ
ತನಯುರಾಲು ಸುಸ್ಯದುಲನೆಡಿವಾರ
ಲೆಲ್ಲ ಶತ್ರುಲಗದು ರಿಂದೈನ ನಿಜಮಿದಿ.

೩೮. ಸುಭಾಷಿತ ಸಂಗ್ರಹಗಳು- ಎಂ. ಪಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ,
ಎಂ.ಎ.
೩೯. ಮಕ್ಕಳ ಭಾವಜೀವನ- ಬಿ. ಕುಪ್ಪಸ್ವಾಮಿ ನಾಯಿಡು, ಎಂ.ಎ.
೪೦. ಸಹಕಾರ- ಎಸ್. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ.ಎ.
೪೧. ನಯಸೇನ-ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಟಿ.
೪೨. ಕೌಟಿಲ್ಯ-ಎಂ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಟಿ.
೪೩. ತೆಲುಗು ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು-ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ.

* ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮುಗಿದುಹೋಗಿವೆ.

೧೯೪೨ ನೆಯ ಜುಲೈನಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚಾಗುವ ಪುಸ್ತಕಗಳ
ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿ ೩ ಆಣೆ, ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ (೯ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ)
ರೂ. ೧-೪-೦ ; ಉತ್ತಮ ಪ್ರತಿ ೪ ಆಣೆ ; ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ
(೯ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ) ರೂ. ೨-೦-೦.

ಸಂಪಾದಕ, ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ,
ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಆಫೀಸ್, ಮೈಸೂರು.